

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Rautakautisen ja keskiaikaisen
muinajäännösalueen tutkimukset

1.7.-26.7.1996

Sari Mäntylä
Museovirasto
Arkeologian osasto

ABSTRAKTI

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN) KYRKSUNDET

Pk. 1033 15 HITIS

x 6641 50-75 y 1583 20-65 z 4-9 m mpy (N60)

Rautakautisen ja keskiaikaisen muinaisjäännösalueen tutkimus

Museovirasto / arkeologian osasto ja Suomen kansallismuseo-osasto

Kaivauksenjohtajat: FT Torsten Edgren ja FT Helena Edgren

Kyrksundetissa jatkettiin vuonna 1991 alkaneita rautakautisen kauppapaikan tutkimuksia. Päähuomio kiinnittyi muinaisjäännösalueen länsiosassa sijaitsevaan kaivausalueeseen XIX (jonka tutkimukset aloitettiin vuonna 1995) sekä sen ympäristöön. Tasokaivausten lisäksi muinaisjäännösaluetta tutkittiin metallinilmaisimella. Keskiaikaisella kappelialueella jatkettiin tutkimuksia, jotka liittyvät tutkija Helena Edgrenin Saaristokappeli-projektiin.

Kaivausalueelta XIX löytynyt esineistö vahvisti vuonna 1995 muodostunutta käsitystä alueella harjoitetusta käsityötoiminnasta; paikalla lienee ollut jonkinlainen verstaas. Alueella oli hyvin tumma kulttuurimaakerros, josta löytyi mm. hopearahan katkelmia, lasihelmen katkelmia, rautaesineiden katkelmia sekä runsaasti piitä. Selkeitä rakenteita ei pystytty havaitsemaan, vaikka alue oli paikoin hyvin kivistä ja kivet vaikuttivat kalliopohjan päälle tuoduilta.

Alueen XIX lisäksi tehtiin koealueita läheisille tasanteille. Näistä alueista ei kuitenkaan tullut löytöjä eikä merkkejä kulttuurimaasta. Alueiden XIX ja XI (tutkittu 1994) väliin tehtiin koeoja. Siinä huomio kiinnittyi selvästi erottuvaan ja kaakkoispäähän rajoittuvaan kovan tumman (syvemmällä punaruskean) maan alueeseen.

Kappelialueella tutkittiin loppuun vuonna 1995 aloitettu kaivausalue XVII, joka sijaitsi kappelin perustuksen sisäpuolella. Havaintoja tehtiin useista historiallisen ajan hautauksista, joita oli useana kerroksena. Mielenkiintoisista löydöistä mainittakoon 10 hopearahan kokonaisuus, jossa rahoihin takertuneena oli tekstiilijäänteitä.

Löydöt: KM 29578:1-240

Ajoitus: Rautakauden loppu ja keskiaika

Tasokaivetun alueen laajuus: noin 57 m²

Tutkimuskustannukset: Museoviraston arkeologian osasto ja Suomen kansallismuseo-osasto

Tutkimusraportti: Sari Mäntylä Museoviraston arkeologian osaston arkistossa

Julkaistut artikkelit: Edgren, Torsten 1995a. Saariston hiisi. Hiidenkivi 1/95.

Edgren, Torsten 1995b. "...De Aspø usque Ørsund.vi.Inde usque Hangethe.iij..." - An archaeological research project concerning one of the harbours in Finland's south-western archipelago referred to in "the Danish itinerary". Olaf Olsen, Jan Skamby Madsen and Flemming Rieck (ed.) SHIPSHAPE. Essays for Ole Crumlin-Pedersen. On the occasion of his 60th anniversary February 24th 1995. Roskilde.

Edgren, Torsten 1995c. Kyrksundet i Hitis. Ett arkeologiskt forskningsprojekt kring en av "det danska itinerariets" hamnar i sydvästra Finland's skärgård. Budkavlen 1995.

Edgren, Torsten 1996. Arkeologi i Hitis utskär. Skärgård 3/1996.

SISÄLLYSLUETTELO

Arkistotietoja	2
Johdanto	3
Koordinaatisto ja löytöjen mittaaminen	3
Korkeusmittaukset	5
Prospektointi	6
Koeruutu 945,47 / 4643,82	8
Alue XVII (kappeli)	9
Alue XIX	11
Alue XX	14
Alue XXI	15
Alue XXII	16
Alue XXIII	17
Alue XXIV	17
Koeruutu 908,50 / 4685,50	18
Löydöistä	19
Näytteet	20
Lopuksi	20
Negatiiviluettelo	22
Diapositiiviluettelo	25
Peruskarttaote	29
Yleiskartta (1992-96 kaivausalueet ja kiintopisteet)	30
Karttapisteiden koordinaatit	31
Prospektointikartta 1996	33
Koeruudun 945,47 / 4643,82 löytökartta	34
Alueen XVII sijainti	35
Alueen XVII kaivauskartat	36
Alueelta XVII talteen otetut luunäytteet	44
Alueen XIX kaivauskartat	45
Alueen XIX löytökartta	51
Alueen XXI kaivauskartat	52
Alueen XXII kaivauskartat	53
Alueen XXIII kaivauskartat	57
Alueen XXIV kaivauskartat	58
Näytteet	62
Prospektointikartta 1992-1996	63
Kuvataulut	64

ARKISTOTIETOJA

Kunta : Dragsfjärd
 Entinen kunta : Hiittinen
 Kylä : Hitis

Tila : Stomta 14:8
 Kiinteistötunnus : 040-440-0014-0008
 Omistajat : Britt-Helen ja Jarl Eriksson
 25940 Hiittinen
 02-46 66 654

Peruskartta : Hitis 1033 15 (A)
 Koordinaatit : x 6641 50-75
 y 1583 20-65
 z 4-9 m mpy (N60)

Löydöt : KM 29578:1-240, diar. 29.7.1996

Negatiivit : 104400-104494
 Diapositiivit : 34847-35010

Tutkimusraportit : *Högman Volter 1886, inventointi*
Nordman Carl Olof 1938, kaivaus
Nordman Carl Olof 1939, kaivaus
Fagerström Levi & Roth Harto 1991, inventointi
Fagerström Levi & Roth Harto 1991, koekaivaus
Jussila Timo 1992, fosfaattianalyysi
Asplund Henrik 1992, kaivauksen osaraportti
Hirviluoto Anna-Liisa 1992, kaivaus (raportointi kesken)
Tuovinen Tapani 1993, vuoden 1991 inventointiraportin täydennys
Asplund Henrik 1993, kaivaus
Lempiäinen Terttu 1993, makrofossiilitutkimus
Mäntylä Sari 1994, kaivaus
Jäkärä Tiina 1994, kaivauksen osaraportti
Lempiäinen Terttu 1994, makrofossiilitutkimus
Mäntylä Sari 1995, kaivaus
Jäkärä Tiina 1995, kaivauksen osaraportti
Lempiäinen Terttu 1995, makrofossiilitutkimus

Aikaisemmat löydöt : *KM 2503A:3*
KM (hist.) 38086:1-5
KM (hist.) 39097:1-2
KM 26619:1-133
KM 27813:1-164
Rahak. 93042:1-6
KM 28363:1-303
KM 28832:1-226
KM 29658:1

JOHDANTO

Museoviraston arkeologian osasto ja Suomen kansallismuseo-osasto suorittivat tutkimuksia Dragsfjärdin (ent. Hiittisten) Kyrksundetin rautakautisella ja keskiaikaisella muinaisjäännösalueella neljän viikon ajan 1.7. - 26.7.1996. Tutkimusta rahoitti museovirasto.

Muinaisjäännösalueella jatkettiin vuonna 1991 alkaneita tutkimuksia. Pääosin keskityttiin tasokaivauksin tutkimaan muinaisjäännösalueen länsiosia. Tasokaivausten lisäksi aluetta tutkittiin metallinilmaisimella, myös sen itäosia. Päähuomio kiinnitettiin kaivausalueeseen XIX, jonka tutkimukset aloitettiin vuonna 1995. Alueelta löytynyt esineistö vahvisti jo viime vuonna saatua kuvaa alueella harjoitetusta käsityötoiminnasta. Alueella oli hyvin tumma kulttuurimaakerros, mutta mitään selkeitä rakenteita ei pystytty havaitsemaan. Alue oli paikoin hyvin kivistä ja vaikutelmaksi jäi, että kivet olisi tuotu kalliopohjan päälle.

Alueen XIX lisäksi tehtiin koealueita läheisille tasanteille. Näistä alueista ei kuitenkaan tullut löytöjä eikä selkeitä merkkejä kulttuurimaasta. Alueiden XIX ja XI (tutkittu 1994) väliin tehtiin alue (koeoja) XXII. Siinä huomio kiinnittyi selvästi erottuvaan ja kaakkoispäähän rajoittuvaan kovan tumman, syvemmällä punaruskean, maan alueeseen. Lisäksi avattiin muinaisjäännösalueen itäosaan kaivausalue XXIV. Tutkimuksia jatkettiin myös keskiaikaisella kappelialueella. Siellä tutkittiin loppuun vuonna 1995 aloitettu kaivausalue XVII, josta löydettiin useita hautauksia sekä mm. rahoja. Kaiken kaikkiaan tasokaivauksin tutkittiin (koeruudut mukaan lukien) noin 57,2 m², joista 8,25 m² tutkittiin osittain (vain pintamaa) vuonna 1995.

Tutkimusten valvojana ja kaivausten johtajana toimi museoviraston arkeologian osaston johtaja FT Torsten Edgren. Kappelialueen kaivauksia johti Suomen kansallismuseo-osaston tutkija FT Helena Edgren. Allekirjoittanut toimi tutkijana pääasiallisena vastuualueenaan dokumentointi ja kenttätöiden ohjaaminen. Toisena tutkijana toimi HuK Tiina Jäkärä pääasiallisena vastuualueenaan piirtäjän tehtävät ja kappelialueen raportointi. Tutkimusjohdon apuna ja metallinilmaisimen käyttäjänä toimi DI Ilkka Penttinen. Kaivajina olivat Charlotta Berlin, Henrik Edgren, Johannes Edgren, Kim Heikinheimo, Johan Högnäs ja Kari Virtanen. Mittauksia takymetrillä suoritti Kristian Lindroos Kartoplan Ky:stä. Tutkimusten järjestelyissä apua saatiin Paula ja Per Wilsonilta.

KOORDINAATISTO JA LÖYTÖJEN MITTAAMINEN

Kaivausalueiden XIX, XX, XXI, XXII ja XXIII sekä koeruudun 908,50 / 4686 kulmakoordinaatit mitattiin vetämällä linjoja mittanauhojen ja kulmaprisman avulla. Lähtöarvot ja -linjat saatiin alueiden XIX (1995) ja XI (1994) kulmapaaluista. Alueelle XXIV mitattiin takymetrillä kaksi paalua, joiden

avulla muu paalutus tehtiin. Koeruudun 945,47 / 4643,82 kulmat mitattiin takymetrillä.

Löydöt kaivausalueiden sisällä mitattiin pääosin paikalleen mittanauhoilla. Alueilla XIX, XXII ja XXIV pii ja palaneet luut otettiin talteen metrin ruutujen tarkkuudella. Alueilla XIX ja XVII (kappeli) kaivettu maa käytiin metallinilmaisimella läpi. Näin löydetyille esineille saatiin koordinaatit ainakin ruudun tarkkuudella. Samoin pyrittiin merkitsemään seulasta tulleet löydöt alueella XIX. Alueella XVII (kappeli) käytettiin löytöjen mittaamisessa erillistä mittausjärjestelmää, koska kaivausaluetta ei ole sijoitettu koordinaatiston mukaisesti. Järjestelmä oli sama kuin vuonna 1995 (kts. vuoden 1995 kaivausraportti). Silloinen lounaispaalu merkittiin arvolla 100/200 ja yleisen käytännön mukaan x kasvaa ylös pohjoiseen ja y itään (kts. alueen XVII kartta rahalöydöistä 1995-96). Tätä koordinaatistoa on käytetty myös vuosien 1995 ja 1996 löytöluetteloissa.

Prospektointilöytöjen koordinaatit ja korkeus mitattiin takymetrillä paitsi löydöt KM 29578:217, 218, 222 ja 224. Niille mitattiin etäisyydet kahdesta tai kolmesta tunnetusta pisteestä, ja niiden sijainti määriteltiin myöhemmin piirtämällä millimetripaperin ja harpin avulla. Korkeus saatiin lähimältä kiintopisteeltä. Löytöluettelossa prospektointilöytöjen korkeus (z-lukemat) ilmaisevat pääosin löytökorkeuksia mpy. Takymetrillä mitattiin koordinaatit myös seuraaville aiemmin peruskarttaan merkityille prospektointilöydöille:

	x	y	z
KM 26619:33	825,50	4972,03	5,67
KM 26619:127	825,59	4968,38	5,50
KM 27813:163	823,38	4973,99	5,25
KM 27813:164	822,27	4975,54	4,98
KM 28832:219	819,64	4734,59	6,46
KM 28832:220	811,34	4734,35	4,94
KM 28832:221	820,23	4738,89	6,60
KM 28832:222	819,22	4732,06	6,39
KM 28832:224	967,68	4715,29	11,80
KM 28832:225	928,56	4625,38	5,07
KM 28832:226	973,33	4581,30	9,94

Näin ollen pääasiallisella tutkimusalueella tien eteläpuolella (kts. peruskarttaote) ei enää ole mittaamattomia prospektointilöytöjä. Lisäksi mitattiin kulmakoordinaatit vuonna 1994 kaivetulle alueelle XVI:

Alue XVI	x	y	z
	842,90	4905,17	9,11
	841,26	4905,20	9,06
	841,27	4903,75	9,08
	842,86	4903,54	9,08

Edellämainittujen löytöjen ja alueen XVI koordinaatit on myös huomioitu prospektointilöytöjen levintäkartassa ja yleiskartassa. Huomattakoon, että prospektointikartat ovat havaintoalueen laajuuden vuoksi raportissa mitta-kaavassa 1:2500 eikä 1:2000, kuten aikaisemmissa raporteissa. Yleiskarttaan on merkitty myös mahdollinen röykkiö muinaisjäännösalueen itäisimmässä osassa. Sen koordinaatit on mitattu takymetrillä röykkiön keskuskivistä:

Röykkiö	x	y	z
	856,85	5007,51	10,58

Alueen itäosiin mitattiin takymetrillä kolme uutta kiintopistettä. Niiden järjestysnumerointi jatkaa vuosina 1993-1995 mitattujen kiintopisteiden numerointia (kts. myös yleiskartta). Pisteet merkittiin edellisten vuosien tapaan kiviporalla ja punaisella maalilla. Uusien kiintopisteiden koordinaatit ovat:

	x	y	z
Kiintopiste 19	897,187	4891,803	8,650
Kiintopiste 20	849,062	4906,745	9,414
Kiintopiste 21	832,815	4962,386	7,590

Kiintopiste 19 sijaitsee isossa maakivessä kiintopisteeltä 13 noin 95 metriä itäkoilliseen. Piste on lähellä kulkevan pienen metsätien lounaispuolella, siitä noin 25:n metrin päässä. Kiintopisteet 13 ja 19 ovat näköyhteydessä. Noin 25 metriä metsätien itäpuolella sijaitsee kiintopiste 20. Se on pienehkössä maakivessä noin 50 metriä kiintopisteestä 19 kaakkoon, alueen XVI kanssa samalla mäenlaella, noin 7 metriä alueen luoteispuolella. Kiintopisteet 19 ja 20 ovat näköyhteydessä. Kiintopiste 21 on pisteestä 20 noin 60 metriä itäkoilliseen pienehkössä maakivessä. Se sijaitsee itäisimmän löytöpaikan vieressä, sen lounaispuolella ylärinteessä. Kiintopisteet 20 ja 21 ovat näköyhteydessä.

KORKEUSMITTAUKSET

Korkeusmittauksissa pystyttiin suurilta osin hyödyntämään aiempina vuosina mitattuja kiintopisteitä. Alueella XVII (kappeli) käytettiin (kuten vuonna 1995) kappelin muistomerkin alustaan kiviporalla merkittyä kiintopistettä 10, jonka korkeus on 8,02 m mpy. Taakselukemana oli 143. Alueella XIX kiintopisteenä käytettiin (kuten vuonna 1995) vuonna 1992 siirrettyä,

kiviporalla merkittyä kiintopistettä, jonka korkeus on 9,26 m mpy, ja joka sijaitsee maakivessä noin 20 metriä kaivausalueesta luoteeseen (suunta merkitty virheellisesti vuoden 1995 kaivausraporttiin). Taakselukemana oli 024. Se ei ole maaston korkeuserojen ja näkyvyyden vuoksi sama kuin alueella XIX vuonna 1995 käytetty taakselukema, mikä huomioitakoon karttoja vertailtaessa. Alueen XXI mittauksia varten siirrettiin väliaikainen korkeuskiintopiste, jonka korkeus oli 7,05 m mpy. Taakselukemana oli 115. Alueen XXIII mittauksissa käytettiin samaa väliaikaista pistettä kuin alueella XXI, mutta taakselukemana oli 102. Alueella XXII käytettiin jo edellämainittua vuoden 1992 kiintopistettä ja taakselukemana oli 024. Alueella XXIV käytettiin kiintopistettä 15, jonka korkeus on 6,62 m mpy, ja joka sijaitsee isossa maakivessä noin 8 metriä kaivausalueen länsipuolella; taakselukemana oli 123.

Vuoden 1995 originaalikartoissa huomattiin virhe alueen XVIII (koeoja) taakselukemassa. Oikea taakselukema on 017. Lukema on korjattu originaalikarttoihin, ja se on oikein vuoden 1995 kaivausraportin tekstissä, mutta on huomioitava käytettäessä raportin ja sen kopioiden liitekarttoja.

PROSPEKTOINTI

Edellisten vuosien tapaan muinaisjäännösalueella jatkettiin osastonjohtaja Torsten Edgrenin johdolla prospektointityyppisiä tutkimuksia metallinilmmaisimen avulla. Metallinilmmaisimen käyttäjänä toimi DI Ilkka Penttinen. Raporttia kirjoitettaessa ovat löydöt vielä konservoimatta, josta johtuen tiedot niistä voivat olla vajavaisia.

Kun tasokaivaukset aluksi keskittyivät muinaisjäännösalueen länsiosiin, tutkittiin tätä aluetta myös metallinilmmaisimella. Tälle alueelle, lähinnä kappelin koillis- ja itäpuolelle, keskittyvät pääosin vuosien 1992-1995 löydöt (kts. prospektointikartta 1992-1996). Vaikka tämä osa muinaisjäännösalueesta lienee systemaattisimmin läpikäyty metallinilmmaisimella useana vuonna, saatiin siitä edelleen löytöjä; mm. kaksi punnusta (KM 29578:214 ja 205) sekä useita panssarinuolenkärkiä, joista yksi oli huomattavan suurikokoinen ja hyväkuntoinen. Seuraavien kärkien suunta in situ voitiin havainnoida: KM 29578:200 lounas->koillinen, KM 29578:203 (Ilkka Penttisen mukaan) etelä->pohjoinen ja KM 29578:217 luode->kaakko. Alueen löydöistä mainittakoon vielä noin 22 metriä alueen XIX länsipuolelta löydetyt saksalaisen hopearahan fragmentit (KM 29578:215) ja noin 10 metriä em. löydön länsipuolelta löytynyt huomattavan isokokoinen niitin katkelma (KM 29578:212). Kaikki edellämainitut löydöt - kuten prospektointilöydöt Kyrksundetin alueelta yleensäkin - tulivat melko lailla pinnasta (noin 5-15 senttiä turpeen pinnasta). Poikkeuksellisen syvältä, noin 32 senttiä turpeen pinnasta, löytyi rengassolki KM 29578:211 tumman maan läikästä. Samassa yhteydessä löytyi myös palanutta luuta ja paikalle tehtiin koeruutu (kts. tarkemmin kohdasta koeruutu 945,47 / 4643,82).

Prospektointia jatkettiin myös muinaisjäännösalueen itäosissa. Joitakin löytöjä tehtiin alueiden II, XVII ja XXIV (kts. yleiskartta) tuntumasta mm. pronssihela KM 29578:222. Merkittäväksi löytöpaikaksi muodostui kuitenkin ns. hiiden alueen vieressä oleva kaakkoon ja itään kohti rantaa viettävä rinne, jossa sijaitsee kiintopiste 18 (kts. yleiskartta). Vuoden 1994 löytöjä tällä alueella olivat pronssihelan katkelma ja katkelma kullatusta rengasneulasta (KM 28363:296-297). Vuonna 1995 ko. rinteestä nostettiin joitakin rautaesineitä, mm. rautainen avaimen varsi (KM 28832:217) sekä rinteeltä hopeakoristeinen miekan kahvaosa (KM 28832:213; kts. vuoden 1994 ja 1995 kaivausraportit ja prospektointikartat). Tämän kesän (1996) ehkä mielenkiintoisin löytö tehtiin ko. rinteestä noin 22 metriä kiintopisteestä 18 itäkaakkoon, noin 7 metriä kullatun rengasneulan katkelman (KM 28363:296) löytöpaikasta itään. Siitä löydettiin pronssinen koruneula KM 29578:236, jonka päässä on eläinkuvio. Koru oli löydettyäessä sivuttain ja tuli esiin heti turpeen alapinnasta. Maa löytöpaikalla oli puhtaan näköistä karkeahkoa, kivistä ja osin savensekaista hiekkaa - myös syvemmälle kaivettaessa. Korun neulaosa on melko paksu, joten sitä lienee käytetty jonkin harvakudoksisen vaatekankaan, esim. viitan kiinnitykseen. Eläinkuvio on erikoinen; se kuvaa mahdollisesti härkää tai muuta sarvekasta eläintä. Sarvien väliin jää pyöreä levy, jonka keskellä on piste. Materiaali on konservoinnissa vahvistunut pronssiksi ja Leena Tomanterän tiedonannon mukaan neulan pää näyttäisi olleen tinattu. Ainakaan toistaiseksi ei korulle ole löytynyt vastinetta. Noin puolen metrin päästä neulasta löytyi rautaesine (KM 29578:237) sekä noin kolme metriä koruneulan länsipuolelta pronssilevyn paloja (KM 29578:234).

Tutkittaessa rinnettä lisää, saatiin kaikuja koivun juurelta noin 19 metriä kiintopisteestä 18 itäkaakkoon, noin 5 metriä koruneulasta länteen ja kolme metriä kullatun rengasneulan katkelmasta itään. Paikalla oli pienehkö kumpare, joka lienee syntynyt kallellaan olevan koivun juurien nostamasta maasta. Löytöjä KM 29578:232-233 (rautanaula ja sulanutta pronssia sekä pala palanutta luuta) esiinkaivettaessa havainnointiin täysin erilaista maata kuin koruneulan löytöpaikalta. Maa oli tummaa, likaista ja pehmeää, lähes "kukkamultamaista" ja se jatkui ainakin 15-20 sentin syvyyteen eli löytötason. Puun ympäristöstä, halkaisijaltaan noin kolmen metrin pyöreältä alalta kuorittiin pois turve ja tarkasteltiin lähemmin. Em. kaltaista tummaa maata esiintyi, mutta osin maa oli nopeasti pinnan jälkeen vaaleaa, savensekaista hiekkaa. Tässä yhteydessä saatiin löydöt KM 29578:230 ja 231 (rautaesineen katkelma, palanutta luuta ja piitä).

Muinaisjäännösalueen itäosissa havainnointiin prospektoinnissa myös uusi löytöpaikka edellä kuvatun rinteeltä ja ns. hiiden alueen itäpuolella (kts. prospektointikartat). Löytöjä oli kolme, KM 29578:238-240. Niistä merkittävin on ehjänä säilynyt englantilainen hopearaha (KM 29578:239), joka ajoittuu 1000-luvun alkuun. Löytöpaikka on mäen tasanne, noin 8 m mpy,

josta on näkymä salmelle. Paikka sijaitsee noin 25 metriä alueen XVI (1994) lounaispuolella.

KOERUUTU 945,47 / 4643,82

Koeruutu 945,47 / 4643,82 avattiin prospektoinnin yhteydessä löydetyn rengassoljen KM 29578:211 löytöpaikalle. Solkea esiinkaivettaessa havaittiin tummaa maata ja palanutta luuta, josta johtuen paikkaa päätettiin tutkia tarkemmin. Huomio kiinnittyi myös siihen, että solki löytyi epätavallisen syvältä, noin 32 senttiä turpeen pinnasta. Maa lähes soljen löytötasoon asti oli ruskeaa, karkeahkoa puhdasta hiekkaa. Ennen löytötasoa esiin saatiin noin 20x16 cm oleva kivi, jonka alla solki lähes välittömästi oli tumman maan läikässä. Solkeen oli tarttunut maata hyvin tiukasti, eikä maa lähtenyt irti myöskään esinettä liotettaessa, joten se toimitettiin osin maamöykyn sisällä konservointiin. Tätä kirjoitettaessa solkea ei ole vielä konservoitu, mutta röntgenkuvan perusteella kyseessä olisi eläinkoristeinen rengassolki. Soljen löytöpaikka sijaitsee noin 33 metriä kiintopisteestä 12 itäkoilliseen.

Aluksi aluetta avattiin noin 1,5x1,5 metriä, mutta myöhemmässä vaiheessa sitä laajennettiin, jonka jälkeen koeruutu oli noin 2,3x1,5 metriä eli noin 3,45 m². Alueen kulmakoordinaatteja mitattiin takymetrillä ja koeruutu nimettiin eteläpaalun mukaan (kts. koeruudun kartta).

Aluksi alueelta poistettiin turve ja humus. Mitään huomattavia värieroja ei ollut vielä nähtävissä. Ruutua syvennettiin noin viisi senttiä, jolloin ylä- eli koillispäästä tuli heti näkyviin puhdas, karkea hiekka. Se oli samanlaista kuin muissa ko. rinteeseen tehdyissä kaivausalueissa. Ruudun keski- ja ala(lounais)osassa oli hahmotettavissa värjäytynyttä maata, joka muodosti pyöreähkön, ikään kuin kuopanteen rajan. Aluetta syvennettiin lisää noin kymmenen senttiä, jonka jälkeen kuopanteen rajat näyttivät pienenevän. Noin parinkymmenen sentin syvyydeltä tuli värjäytyneestä maasta joitakin palaneita luita. Koska alueen yläosassa edelleen jatkui karkea, puhdas hiekka, päätettiin aluetta syventää vain osin (n. 70x80 cm) värjäytyneen maan kohdalta soljen löytötasoon eli noin puoleen metriin. Tässä vaiheessa löytyi lisää luita ja maa havaittiin nokiseksi ja likaiseksi. Tumma maa jatkui alarinteeseen ja soljen löytötason alapuolelle.

Seuraavaksi koeruutua laajennettiin alarinteeseen eli lounaaseen päin. Heti humuksen alta löytyi palanut luu ja lisää noin 15 senttiä turpeen pinnasta. Samasta syvyydestä löytyi pronssihelan katkelma (KM 29578:198). Aluksi oli näkyvissä ruskeaa, värjäytynyttä hiekkaa; syvemmällä tummaa, nokista maata. Ruutua syvennettiin vielä viitisen senttiä ja noin 35-40 sentin syvyydessä hahmoteltiin tumman maan raja kartalle ja otettiin maanäyte. Reunoiltaan ja soljen löytöpaikan ympäriltä maa oli jo ruskeampaa, mutta keskellä oli maa tummaa ja likaista. Nokimaasta tuli vielä joitakin palaneita luita. Tämän jälkeen suurin osa tummasta maasta hävisi noin viiden

sentin kaivamisen jälkeen. Syvimmillään oli havaittavissa pieni nokinen läikkä noin 50:n sentin syvyydessä ja sen alla puhdas maa. Mitään kivien muodostamaa rakennetta ei missään vaiheessa ollut havaittavissa (suurempia kiviä oli ylimalkaan vähän), mutta jotkut kivet näyttivät rapautuneilta, mikä voisi viitata tulenpitoon.

ALUE XVII, KAPPELI

Kappelialueella jatkettiin FT Helena Edgrenin johdolla tutkimuksia, keskittyen tutkimaan itse kappelia. Alueen XVII kaivaminen aloitettiin vuonna 1995, mutta sitä ei ehditty tutkia kokonaan, joten kaivamatta jäänyt 2,5x2,5 metrin (6,25 m²) osa oli tämän kesän tutkimusten kohteena (kts. alueen XVII kaivauskartat 1995 ja 1996; kts. myös kaivausraportti ja osaraportti 1995). Löydöt otettiin talteen omaa koordinaatistoa käyttäen vuoden 1995 tapaan (kts. koordinaatisto ja löytöjen mittaaminen). Myös tänä vuonna on HuK Tiina Jäkärä laatinut kappelin tutkimuksista erillisen osaraportin, joten seuraavassa esitetään lähinnä alueen XVII tutkimusten pääpiirteet. Raporttia kirjoitettaessa on käytetty apuna FT Helena Edgrenin kenttämuistiinpanoja.

Tutkimuksen kohteena olleesta alueen XVII osasta poistettiin jonkin verran maata vuonna 1995, joten aluksi tämä jo kaivettu maa poistettiin lapioilla, kunnes saatiin esille merkiksi jätetty kasviharso. Sen alla ollutta maata ryhdyttiin kaivamaan lastoin. Maa oli aluksi väriltään tasaisen tummaa ja sekoittunutta, muuttuen syvemmällä hieman ruskeammaksi, isokiviseksi hiekaksi (tosin maavärien erottaminen jatkuvan sateen takia oli erittäin hankalaa). Alueen pohjoisosasta tuli näkyviin osittain palanutta puuta. Se oli ulkonäöltään ja suunnaltaan (pohjoinen-etelä) samanlainen kuin vuonna 1995 havaitut palaneet puut, jotka tulkittiin kuuluvaksi kappelin lattiarakenteisiin, mahdollisiksi lattiavasoiksi. Puun eteläpuolella havaittiin litteä kivi, joka on mahdollisesti ollut lattiarakenteen tukena. Ensimmäinen hautaus tuli näkyviin länsireunasta, hauta 10, joka näytti osin menevän lattiavasan alle sekä pohjois-eteläsuuntainen arkunlaita, jonka arveltiin liittyvän vuoden 1995 hautaukseen 8. Tässä vaiheessa havainnot dokumentoitiin kartalle 1. Aluetta tasoitettaessa tuli esiin läheltä lounaisnurkkaa arkun reunaa, joka myös merkittiin karttaan 1.

Kaivamista jatkettaessa maa oli edelleen tummaa, osin hiilensekaista. Läheltä alueen koillisnurkkaa alkoi tulla näkyviin pääkallo, jonka tulkittiin kuuluvan vuonna 1995 osittain kaivettuun hautaan 1 (kts. kartta 2 ja hautakartta). Läheltä alueen lounaiskulmaa paljastui itä-länsi -suuntainen arkku, joka oli koverrettu yhdestä puusta ja jonka laidat kaartuivat ylöspäin. Arkku nimettiin haudaksi 11 (kts. kartta 2) ja se tulkittiin mahdollisesti lapselle tehdyksi ruuhiarkuksi. Arkusta piirrettiin myös erikoiskartta mittakaavassa 1:10. Myös pohjois-etelä -suuntainen hauta 8 saatiin paremmin esiin. Edellä mainitut havainnot dokumentoitiin karttaan 2.

Jatkettaessa kaivamista alkoi alueen keskiosasta ja haudan 1 läheltä tulla esiin puhdasta maata. Lähellä länsiprofiilia tuli esiin neliskulmainen "puukehikko". Hauta 8 kaivettiin kokonaan esiin. Sen länsipuolella ollut, aluksi lattiarakenteisiin kuuluvaksi tulkittu puu, osoittautuikin osaksi arkkua. Myös haudan 1 vainajan luut kaivettiin kokonaan esille. Vainajan päältä, noin 4. kaulanikaman päältä löytyi pronssiesineen katkelma. Edellä mainitut havainnot dokumentoitiin karttaan 3.

Piirtämisen jälkeen kaivamista jatkettiin ja esiin saatiin mielenkiintoinen rahalöytö (KM 29578:38). Alueen pohjoisreunalta aivan profiilin vierestä löytyi 10 rahaa vinosti päällekkäin. Ylimmässä ja alimmassa rahassa oli kiinni tekstiiliä, joten rahat lienevät olleet kukkarossa tms. Jo kentällä osa rahoista tunnistettiin Juhana III aikaisiksi ja myöhemmässä analyysissä tämä vahvistui. Näytti siltä, etteivät rahat kuuluneet mihinkään hautaan, vaikka maa löytökohdassa olikin tummaa likamaata. Heti rahojen pohjoispuolella ja niiden alla sentin kaivamisen jälkeen tuli näkyviin puhdasta maata. Rahalöydön välittömästä läheisyydestä (eteläpuolelta) kaivettiin näkyviin hauta 14 (kts. kartta 4). Haudan 11 (ruuhiarkku) alta tuli näkyviin arkun kansi (hauta 13). Kaiken kaikkiaan haudan 14 tasossa tai alempana voitiin erottaa useita hautauksia (osin päällekkäisiä), varsinkin alueen länsiosassa (kts. kartta 4 ja hautakartta). Myös viime vuonna osin kaivettujen haudan 2 ja 3 pääpuolet saatiin näkyviin. Samalla myös puhtaan maan alue laajeni. Edellä mainitut hautaukset dokumentoitiin karttaan 4.

Kun alettiin lähestyä kaivausalueen pohjatasoa isompia kiviä ja puhdasta maata saatiin enemmän näkyviin. Alueella oli kuitenkin vielä kaksi likamaaraikaa, joista saatiin esille alin hautakerros eli haudat 20 ja 21 (kts. alimpien hautojen kartta). Näistä haudoista tuli esiin luuta, joka suurimmalta osin oli aivan maatonutta, mutta joitakin luita ja hampaita onnistuttiin saamaan näytteeksi. Haudassa 20 oli haudan likamaata reunustamassa punaisia hiekkakivilaakoja. Niiden allakin näkyi hyvin maatonutta luuta. Kummassakaan haudassa ei ollut merkkejä puusta. Alinta hautakerrosta dokumentoitiin valokuvin ja vaaitusluvut sekä hautakuopanteiden ääriviivat merkittiin karttaan. Pohjavaaituksen jälkeen alue täytettiin.

Tässä yhteydessä mainittakoon vielä, että vain tiettyjä luita liittyen hautauksiin (kts. liite luunäytteistä) sekä nauloista suuria rakennusnauloiksi tulkittavia otettiin talteen. Muut luut ja naulat kerättiin ja haudattiin kaivauksen lopuksi takaisin alueelle, sen lounaisnurkkaan. Lisäksi otettiin puunäytteitä. Prospektoinnin yhteydessä havaittiin noin 22 metriä kellotapulikulmakivistä länsiluoteeseen, noin 10 metriä kappelin muurin ulkopuolella turpeen alta kasa nauloja, joista otettiin talteen kaksi isoa rakennusnauloiksi tulkittavaa (KM 29578:202) sekä niitti (KM 29578:201), johon näytti takertuneen kiinni jotakin orgaanista ainetta. Muut naulat tulkittiin arkunauloiksi, joten ne haudattiin kaivauksen lopuksi muiden naulojen kanssa.

Naulakasa saattaisi olla peräisin Nordmanin kaivauksista tai syntynyt jonkin aikaisemman/myöhemmän kappelin raivaustyön tms. tuloksena. Löytöpaikka on merkitty prospektointikarttaan.

Kaivausten lopuksi tehtiin kappelialueella vielä pienimuotoisia koetutkimuksia. Kappelin (ja alueen XVII) pohjoispuolella kiinnitettiin huomiota osin turpeen alla olevaan kiviriviin, jota ei ole merkitty Nordmanin kaivauskarttoihin. Kivirivi on noin 2,4 metriä pitkä ja siinä on kymmenen kiveä. Se on noin 4 metriä tapulin kulmakivien itäpuolella ja noin 12 metriä kappelin itämuurin länsipuolella. Takymetrillä mitattiin myös tarkat ääriarvot: x 960,22 y 4581,10 z 8,64 (tapulin puoleinen pää) ja x 959,56 y 4583,36 z 8,54 (länsimuurin puoleinen pää). Kivien päältä kuorittiin turve ja ne puhdistettiin näkyviin. Myös kivirivin pohjoispuolelta poistettiin turve ja jonkin verran maata, jotta saataisiin selville jatkuuko rakenne myös sinne. Heti kivirivin pohjoispuolella oli kapea kivettömältä näyttänyt alue, mutta siitä pohjoiseen oli maa nyrkinkokoisten kivien peitossa. Helena Edgrenin mielestä kivirivi saattaisi olla rakennuksen eteläseinän perustaa; ainakin kivet on ladottu tarkoituksellisesti paikalleen. Kivirivin pohjoispuolella olevista kivistä ei voi näin suppean tutkimuksen perusteella päätellä, onko kivikerros ladottu ko. paikalle. Kivirivi dokumentoitiin valokuvaamalla. Muuten alue peitettiin, mutta kivirivin päälle ei ladottu turpeita.

Toinen koetutkimus tehtiin tekemällä metrin levyinen leikkaus yli hautausmaan etelämuurin. Leikkaus sijaitsi noin neljä metriä muurin lounaiskulmasta itään. Etelämuuri on suurilta osin maan peitossa; ilmeisesti maa on Nordmanin kaivausten täyttemaata, joka jäi etelämuurin päälle. Tarkoituksena oli selvittää, paljonko ko. täyttemaata on muurikivien päällä. Helena Edgrenin ajatuksena on ollut, että alkuperäinen etelämuuri voitaisiin joskus puhdistaa esiin. Leikkauksesta poistettiin turve ja sen alla maa oli likaista hiekkamaata, josta löytyi nauvoja sekä luun ja puun palasia. Täyttemaakerros oli noin 40-50 senttiä paksu ja sen alta tulivat esiin muurikivet. Muurikiveys oli noin kaksi metriä leveä ja noin puoli metriä korkea. Valokuvaamisen jälkeen leikkaus ennallistettiin.

ALUE XIX

Alueen XIX tutkimukset aloitettiin vuonna 1995, jolloin prospektoinnin yhteydessä paikalta löydettiin pronssiharkko (KM 28832:202) ja sen yhteydessä havainnoitiin tummaa ja nokista maata. Alueelta tullut runsas ja monipuolinen löytöaineisto antoi useita viitteitä käsityötoimintaan (kts. vuoden 1995 kaivauskertomus ja löytöluettelo). Löytöjen perusteella saattoi ajatella, että paikalla olisi ollut jonkinlainen verstaas. Kesän 1996 kaivauksissa keskityttiin vuoden 1995 tutkimusalueen ympäristöön, yrittäen paremmin hahmottaa tumman maan aluetta ja havainnoida mahdollisia rakenteita. Jo aluetta paalutettaessa voitiin tosin olettaa alueen rajautuvan

usealta suunnalta kallioon. Lounais- ja eteläsuunnassa sen sijaan rinne laskee melko jyrkästi rantaan muodostaen ikään kuin terassin.

Aluetta XIX avattiin siis ympäröiden vuonna 1995 tutkittua aluetta. Vasten 1995 alueen koillissivua avattiin 2x3,20 metriä eli koordinaatein ilmaistuna 896-898 / 4694,80-4698 (koillisosa). Vasten kaakkoissivua avattiin 2x4 metriä eli koordinaatein ilmaistuna 894-896 / 4692-4696 sekä myöhemmin siihen laajennusosa 1,5x2 metriä eli koordinaatein ilmaistuna 892,50-894 / 4693-4695 (kaakkoisososa). Vasten lounaissivua avattiin 2x1 metriä eli koordinaatein ilmaistuna 896-898 / 4692-4693 (lounaisosa; kts. alueen tasokartat). Viimeksi mainituista ruuduista tutkittiin pintamaa (kerros 1) jo vuonna 1995. Osin seurattiin ympäröivää kallion reunaa, josta johtuu kartalla näkyvä "oikaisu" paalun 896/4696 kohdalla. Kaiken kaikkiaan aluetta avattiin noin 19,5 m². Tässä yhteydessä mainittakoon, että vaikka vuosina 1995 ja 1996 käytettiin samaa kiintopistettä (9,26 m mpy), jouduttiin maaston vuoksi käyttämään eri taakselukemia (1995 tl oli 004, 1996 tl oli 024), joka huomioitakoon karttoja verrattaessa.

Aluksi aluetta raivattiin, jonka jälkeen poistettiin turve. Jo heti turpeen alla oleva humusmaa näytti hyvin tummalta, varsinkin alueen kaakkoisosassa. Kaivamista jatkettiin puhdistamalla humuskerros pois, jonka jälkeen tehtiin vaaituskartta (taso 1). Maa oli hyvin tummaa, lähinnä mustaa, paitsi koillisosassa olevan ison kannon ympäristössä maa oli ruskeampaa ja vielä humuksensekaista. Kaakkoisosan laajennuksessa pilkotti jo kallio. Kuten vuonna 1995, jo kerroksesta 1 tuli löytöjä, joitakin piinpaloja.

Kaivamista jatkettiin syventämällä reilut 5 cm tasoon 2. Kerrosta 2 kaivettaessa kaakkoisosan laajennuksesta sekä itä- ja etelänurkista tuli paljon kalliota näkyviin (kts. tasokartta 2). Kaakkoisosan keskellä, ruuduissa 895-896 / 4693-4695, maa oli hyvin kivistä ja löydöt keskittyivät tälle alueelle. Kivet eivät näyttäneet olevan luontaisia, vaan paikalle tuotuja, mutta mitään selkeää rakennetta ne eivät muodostaneet. Maa oli lähes kauttaaltaan mustaa, likaista ja osin nokista. Havaittavissa oli myös sirpalekiviä. Vain kannon ympärillä maa oli vaaleampaa; ruskeaa, värjäytyntä hiekkaa. Myöskin kannon kaakkoispuolella maa oli kivistä. Kannon länsipuolella oli vaaleampi savensekaisen hiekan muodostama raita, joka näkyi vuoden 1995 kaivausalueen profiilissakin, ja joka tulkittiin puun juurakon aikaansäämaksi. Löytöinä saatiin mm. piitä, hiointen katkelmia, rautaesineiden katkelmia sekä pala hopearahaa (kts. myös kohta koordinaatisto ja löytöjen mittaaminen). Maata ei juurikaan saatu seulottua jatkuvan vesisateen vuoksi, joka muutti maan kaivajien luonnehdinnan mukaan "mämmimäiseksi". Sade vaikeutti myös maan värieröjen tulkitsemista. Taso 2 dokumentoitiin piirtämällä ja valokuvaamalla.

Kerrosta 3 (noin viisi senttiä) kaivettaessa tilanne ei paljoakaan muuttunut. Maa oli edelleen mustaa; nyt myös kannon ympäristössä. Kivisyys ja löydöt

keskittyivät edelleen samalle alueelle kuin kerroksessa 2, mutta myös koillisosa muuttuu kivisemmäksi. Kalliota tuli laajemmin näkyviin kaakkoisosassa (kts. tasokartta 3). Kivet olisivat siten kasatut kallioiden muodostamaan syvennykseen. Maa oli paikoin erittäin kovaksi pakkautunutta. Voimakkaaseen kuumuuteen eli tuleen viittasivat paitsi maan väri, myös runsaat sirpalekivet (rapautuneet kivet) ja palanut pii. Myös kallionkoloissa oli mustaa maata ja kivisilppua. Kerroksen kolme löydöstä huomioitakoon kaksi varsin kookasta piin palaa (KM 29578:92) ja hopearahojen katkelmat (KM 29578:177-178) sekä useat rautaesineiden katkelmat. Taso 3 dokumentoitiin piirtämällä.

Kerrosta 4 (noin viisi senttiä) kaivettaessa kallioalue edelleen laajeni. Kivisyys ja löydöt keskittyivät edelleen kuten kerroksissa 2 ja 3. Havainnointi oli edelleen melko lailla vaikeaa, koska sadevesi kerääntyi kaivausalueen kalliosyvennykseen. Alueen lounaisosassa (ruudut 896-898 / 4692-4693) mustan maan alta tuli näkyviin osin värjäytyneitä, osin puhdasta hiekkaa (kts. tasokartta 4). Ruskean värjäytyneen hiekan alue oli myös vuoden 1995 koillisprofiilin tuntumassa. Kerroksesta 4 löytyi edelleen runsaasti rautaesineiden katkelmia ja piitä. Osin löydöt olivat selvästi kivikerroksen alla. Mainittakoon myös kaksi lasihelmen katkelmaa (KM 29578:119-120). Taso 4 dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä, jonka jälkeen alueen keskellä olevat isot kivet poistettiin ja pohjat vaaittiin.

Kerroksia 5 ja 6 kaivettaessa oli kaakkoisosassa maata enemmän jäljellä lähinnä vuoden 1995 kaivausalueen tuntumassa. Kaakkoisosasta kaivettiin kalliopohja kokonaan näkyviin eli poistettiin noin 5-20 senttiä. Kerrosjärjestys näkyi varsin selvästi vuoden 1995 alueen kaakkoissivua vasten olleesta profiilista (1995 ja 1996 alueet eivät olleet aivan kiinni toisissaan vaan väliin jäi pieni kannas, josta syystä kerrosjärjestyksen näkyminen oli mahdollista). Mustan maan alta tuli näkyviin (kerroksessa 5) ruskeaa, värjäytyneitä - osin hienoa, osin karkeampaa - hiekkaa. Ruskean hiekan alla oli kerros saven sekaista vaaleaa hiekkaa. Alimmaisena (kallion päällä) oli ohut kerros, joka tulkittiin alkuperäiseksi, kallion päälle kerääntyneeksi humuskerrokseksi (kts. profiilikartta). Kulttuurikerros ja kivet näyttäisivät siis kerääntyneen osin veden tuoman rantahiekan, osin paljaan kallion päälle. Löytöjä tuli vielä melko syvältä, kuten pala meripihkaa (KM 29578:118).

Alueen koillisosaa syvennettiin kerroksessa 5 viisi senttiä. Juurikaan löytöjä ei tullut, vaikka maa kannon ympärillä ja kallioiden väliin jäävässä kiilassa oli vielä hyvin tummaa. Vähäiset löydöt olivat sitäkin mielenkiintoisempia; hopearahan katkelmia (KM 29578:180). Tasossa 4 näkyneen hiekan alue laajeni ja se näytti jo osin puhtaalta. Sama tilanne jatkui kerroksessa 6. Maa oli kallioiden välissä vielä melko kivistä sekä tummaa, ja kerrosta 6 kaivettiin tummaa maata seuraten noin 5-10 senttiä, jolloin näkyviin tuli karkeata, likaista hiekkaa. Se tulkittiin värjäytyneeksi pohjasoraksi. Myös

kannon lounaispuolelta tutkittiin pari tummempaa läikkää; löytöinä saatiin piin paloja.

Lounaisosassa kerroksessa 5 oli enää vähän jäljellä värjäytynyttä maata. Kerroksessa kaivettiin lähinnä tumman maan alueet pohjaan; mitään erityisiä havaintoja ei tullut. Kallioalue laajeni ja hiekka muuttui puhtaammaksi. Koko alueelta tasot 5 ja 6 dokumentoitiin valokuvaamalla ja lopuksi tehtiin pohjavaaituskartta.

Alue XIX on ollut Kyrksundetissa tutkituista kaivausalueista selvästi löytöjen suhteen monipuolisin ja määrällisesti rikkain alue. Alueen keskelle muodostui selvin löytötiheys, myös vuoden 1995 löydöt huomioon ottaen. Maakerrosten vertailu, esimerkiksi värien suhteen, on hieman hankalaa vuosien 1995 ja 1996 välillä, koska olosuhteet ko. kesinä olivat aivan toistensa vastakohtat. Vuonna 1995 koko kaivausperiodin ajan oli kuumaa ja sateetonta, jolloin maa oli kovaa ja kuivana hienoa ja "pölisevää". Kesällä 1996 jatkuvan kovan sateen kaivausalueelle kerääntynyt vesi teki maasta "puuroa" ja vaikeutti havainnointia suuresti. Maa näytti jatkuvasti tasaisen mustalta ja myös paljon likaisemmalta ja paksummalta kerrokselta, kuin vuoden 1995 karttoihin merkitty ja raporttiin kuvattu musta tai värjäytynyt kulttuurimaa. Tosin vuoden 1995 itäkulmassa (vasten vuoden 1996 löytörikainta aluetta) oli havaittavissa - myös profiilissa - nokisemman maan läikkä vielä alimmissa kerroksissa, joten todennäköisesti vuoden 1996 alue oli kulttuurimaan suhteen "ydinalue". Allekirjoittanutta askarruttaa myös kallionsyvennyksessä olevat kivet sekä rakenteiden puuttuminen. Käsitteeseen verstaas liittäisi mielellään jotakin kiinteää rakennetta; seinää, kattoa tms. Todennäköisesti ympäröivien kallioiden muotoa on jotenkin käytetty hyväksi. Kivet on voitu tuoda tasaamistarkoituksessa. Kova maa toi jo vuonna 1995 esiin ajatuksen maalattiasta. Maaston muoto aiheuttaa lisäkysymyksiä, varsinkin jos oletetaan koeajan XXII kaakkoispäädyn kovan maan liittyvän alueeseen XIX. Miksi verstaas olisi rakennettu maastoltaan epätasaiseen paikkaan, kun lähettyvillä olisi käytettävissä tasaista maastoa, ja miksi kalliopohjan päälle? Voidaan esimerkiksi ajatella, että rannan läheisyys on ollut tärkeä. Alueella tapahtuneet toiminnot, esimerkiksi voimakas tulenpito, on ehkä ollut käytännöllisintä tehdä kalliopohjan päällä. Alueen XIX suhteen on siis vaikea päätellä, onko rakenteita ollut. Vaikka alueella oltaisiinkin oleskeltu vain purjehduskauden aikana, jotain suojia on toiminnolle ollut. Ehkä ne ovat olleet niin kevytrakenteisia, että selkeitä merkkejä ei ole jäänyt tai meille tuntemattomia ratkaisuja, joita ei ole voitu tunnistaa.

ALUE XX

Alueen XIX paljastuttua hyvin löytörikkaaksi ja merkittäväksi, päätettiin sen ympäristöä tutkia tarkemmin. Läheisille suurin piirtein aluetta XIX vastaaville tasanteille tehtiin koealueet XX, XXI ja XXIII sekä yhdistettiin

koeojalla XXII alueet XIX ja XI (kaivettu 1994). Yleiskartasta selviää edellämainittujen alueiden keskinäinen sijainti. Paikasta, johon alue XX avattiin, löytyi prospektoinnissa metalliesineen katkelma KM 29578:219.

Alue XX sijaitsee tasanteella, noin viisi metriä alueen XIX koillispuolella; alue XIX rajautuu kallioon, jonka toisella puolella alue XX on. Alue XX on 2x2 metriä (4 m²) eli koordinaatein ilmaistuna 900-902 / 4703-4705. Koordinaatisto luotiin vetämällä linja alueelta XIX.

Aluksi poistettiin turve ja humuskerros. Turve oli paikoin melko paksua (noin 5-7 senttiä), samoin sen alainen humuskerros. Humuksen alla oli harmahtavaa, osin todennäköisesti humuksen värjäämää hiekkaa, sekä joitain tummempia jälkiä, todennäköisesti puun juurien aiheuttamia. Tästä jatkettiin kaivamista noin viisi senttiä tasoon 1. Tällöin osasta aluetta tuli näkyviin ruskeata, puhdasta hiekkaa. Näkyvissä oli satunnaisia tummia läikkiä ja nokihippuja. Alueen länsikulmassa ja luoteispäässä näkyi edelleen harmaata humuksen sekaista hiekkamaata. Maa-aines oli hienoa; suurempia kiviä ei juurikaan ollut. Taso 1 oli noin 15-20:n sentin syvyydellä turpeen pinnasta ja se dokumentoitiin valokuvaamalla. Kaivamista jatkettiin vielä viisi senttiä tasoon kaksi. Enemmän puhdasta hiekkaa tuli näkyviin ja värierot olivat kovin satunnaisia. Alueella oli puhdasta mineraalimaata. Taso 2 (noin puolen metrin syvyydessä) valokuvattiin ja sen jälkeen alueen keskelle tehtiin vielä lapiolla syvempi koepisto. Yhtään löytöä ei alueelta tullut.

ALUE XXI

Alue XXI avattiin alueesta XIX noin kahden metrin päähän. Alue XIX rajautuu itäpäässään kallioon, jonka toisella puolella olevalla tasanteella XXI sijaitsee. Aluetta avattiin 2x2 metriä (4 m²) eli koordinaatein ilmaistuna 889-891 / 4696-4698.

Heti turpeen poistamisen jälkeen tuli paljon kiviä näkyviin. Heti alueen etelänurkan ulkopuolella kasvoi suurehko koivu, jonka juuret lienevät osin nostaneet kiviä pintaan sekä mahdollisesti edesauttaneet kiviliuskojen lohkeamista kallioista. Osin kivet nimittäin näyttivät siltä, että ne olisivat lohjenneet. Humuskerros oli melko paksu ja väriltään hyvinkin tumma, märkänä musta. Kun aluetta oli syvennetty noin viisi senttiä, oli alue vielä lähes kauttaaltaan tumman humusmaan peitossa. Hieman tuli näkyviin kalliota sekä ruskeaa karkeata hiekkaa. Kun aluetta syvennettiin reilut viisi senttiä lisää, paljastui kallio esiin alueen kaakkois- ja lounaisosista. Tumman humusmaan alta tuli näkyviin pienikivistä ruskeaa, lievästi mahdollisesti humuksen värjäämää hiekkamaata (kts. alueen XXI kartta). Tummaa maata tutkittiin vielä lastalla, jonka jälkeen alue peitettiin. Ainuttakaan löytöä ei alueelta tullut.

ALUE XXII

Alue XXII avattiin yhdistämään aluetta XIX ja vuonna 1994 tutkittua aluetta XI. Nämä alueet sijaitsevat lähekkäin (kts. yleiskartta; XI on kuusi metriä XIX:n luoteispuolella), mutta löydöt ja maa-aines poikkeavat melko paljon toisistaan. Aluksi paalutettiin 6x1 metrin koeoja, koordinaatein ilmaistuna 902-908 / 4692-4693. Kerroksessa 2 aluetta laajennettiin vielä 3x1 metriä, koordinaatein ilmaistuna 903-906 / 4691-4692 (kts. alueen XXII tasokartat). Kaiken kaikkiaan siis avattiin 9 m².

Aluksi poistettiin turve- ja humuskerros, joka oli melko ohut; noin viitisen senttiä tai osin alle sen (alueelta ei tehty erillistä vaaituskarttaa). Paljon värieroja ei tässä vaiheessa ollut havaittavissa; maa oli vielä humuksen sekaista ja värjäämää. Ruuduista 905-906 / 4691-4693 tuli osin jo näkyviin puhdasta hiekkaa sekä alueen kaakkoispäädystä kalliota. Havainnot tulivat selkeämmiksi, kun kaivamista jatkettiin poistamalla noin viisi cm maata (krs 1). Kallioon rajautuen erottui selvästi noin metrin levyinen vyöhyke voimakkaasti värjäytynyttä (lähinnä mustaa) maata (kts. tasokartta 1). Muualla alueella oli pienikivistä hiekkaa, joka osin oli kevyesti värjäytynyttä. Alueen keskiosasta ja luoteispäästä tuli näkyviin puhdasta hiekkaa. Kerrosta 1 kaivettaessa löytyi pala piitä mustan maan alueelta. Taso 1 piirrettiin ja valokuvattiin.

Kaivamista jatkettiin noin viisi senttiä tasoon 2. Mustan maan alue pieneni jonkin verran ja osin sen alta (ruudussa 904-905 / 4692-4693) tuli näkyviin värjäytynyttä hiekkaa (kts. tasokartta 2). Musta maa muistutti hyvin paljon alueen XIX mustaa maata. Kallion vierestä mustasta maasta löytyi naulan katkelma ja pala piitä. Muuten puhdasta maata tuli enemmän näkyviin. Huomattavaa on kuitenkin, että tasossa 1 puhtaalta näyttänyt luoteispää, muuttui värjäytyneeksi hiekaksi. Mitään löytöjä sieltä ei tullut. Taso 2 piirrettiin ja valokuvattiin.

Tasoon 3 tultaessa puhtaan hiekan alue laajeni. Luoteispäässä hiekka oli karkeampaa (vrt. alue XI). Värjäytynyttä hiekkaa oli edelleen ruudussa 904-905 / 4692-4693. Mustan maan kaistale kapeni; kalliota tuli kaakkoispäässä vielä enemmän näkyviin (kts. tasokartta 3). Mustasta maasta tuli vielä pari piin palaa. Taso 3 piirrettiin ja valokuvattiin. Sen jälkeen värjäytynyttä hiekkaa käytiin vielä lastalla läpi, kunnes puhdas hiekka tuli näkyviin. Ilkka Penttinen teki myös puhtaan hiekan alueella lapiolla koepistoja. Uusia havaintoja ei tullut. Myös mustaa maata alettiin aluksi käydä lastalla läpi. Maa muuttui kuitenkin erittäin kovaksi ja väriltään punertavaksi. Samanlaisesta kovasta maakerroksesta tehtiin havainto vuoden 1995 kaivausalueella XIX (kts. vuoden 1995 kaivausraportti ja alueen XIX tasokartta 6.) Koska kaivaminen lastalla kävi mahdottomaksi, lohkottiin kovaa maata lapiolla, sekä pyrittiin tekemään kerroksesta havaintoja kaivamalla sen vierestä syvem-

mälle. Kovin kerros oli 2-3 senttiä paksu ja näytti olevan osin kallion, osin hiekan päällä.

Alueen XXII luoteispää eli lähinnä vuonna 1994 tutkittua aluetta XI olevat ruudut olivat melko lailla löydöttömiä ja värjäytynyttä hiekkaa ei voine mieltää varsinaiseksi kulttuurimaaksi. Alueen XI (1994) kaakkoisosa oli myös suhteellisen löydötön ja tumma maa lienee ollut osin luontaistakin. Alueen XI löydöt ja tummempi likamaa keskittyivät selvästi alueen luoteisosaan (kts. vuoden 1994 kaivauskertomus). Alueen XXII kaakkoispäässä ollut mustan maan "vyöhyke" lienee yhteydessä alueeseen XIX (1995-96). Kysymyksiä herättää se, että mustan maan raja oli niin jyrkästi näkyvässä miltei koko ajan, sekä maan kovuus. Kuten edellä on mainittu samanlaista kovaa maata on havaittu myös alueella XIX. Alueen XI (1994) luoteisosassakin oli kovempaa tummaa, palaneeksi tulkittua maata (kts. 1994 kaivauskertomus ja kartat), mutta sitä pystyttiin kuitenkin melko hyvin lastoin kaivamaan.

ALUE XXIII

Alue XXIII avattiin alueesta XXI noin neljän metrin päähän, seuraavalle itäpuolella olevalle tasanteelle. Aluetta avattiin 2x2 metriä (4 m²), koordinaatein ilmaistuna 883-885 / 4697-4699.

Turpeen ja humuksen poiston jälkeen ei ollut vielä havaittavissa erityisiä värjeroja. Kun kerrosta 1 alettiin kaivaa, tuli osasta aluetta heti näkyviin puhtaan näköistä karkeaa, ruskeaa hiekkaa, jota lähdettiin kaivettaessa seuraamaan, eikä otettu tasaista viiden sentin kerrosta. Maa ruskean hiekan päälläkään ei näyttänyt missään vaiheessa erityisen värjäytyneeltä, lähinnä humuksen sekaiselta. Löydöiksi saatiin kaksi palaneen luun hippua. Kaiken kaikkiaan kaivettiin noin 15-30 senttiä, jotta puhdas hiekka saatiin näkyviin (kts. alueen XXIII vaaituskartta). Tämän jälkeen alue peitettiin.

ALUE XXIV

Alue XXIV avattiin muinaisjäännösalueen itäosaan, samaan luode-kaakko-suuntaiseen rinteeseen, jossa sijaitsivat vuonna 1992 ja 1995 tutkitut alueet II ja XVIII (kts. 1992 osaraportti ja 1995 kaivauskertomus). Alue XXIV on noin kaksi metriä alueen II koillispuolella ja noin metrin alueen XVIII lounaispuolella. Samalla kun saatiin tietoa em. alueiden väliin jäävän rinteenosan kerrosjärjestyksestä, oli alueen XXIV avaamisen motiivina yhdistää kahden prospektoinnissa löytyneen hopearahan (KM 28832:1 ja KM 29578:225) löytöpaikat. Aluetta avattiin aluksi 1x4 metriä, koordinaatein ilmaistuna 835-836 / 4803-4807, mutta myöhemmin tehtiin koillispäähän 1x1 metrin laajennusruutu (yht. 5 m²) eli koordinaatein ilmaistuna 836-837 / 4806-4807 (kts. alueen XXIV kaivauskartat).

Aluksi poistettiin turve ja humuskerros, joiden yhteispaksuus vaihteli kymmenen sentin molemmin puolin (kts vaaituskartta). Näkyviin saatiin harmahtavaa (todennäköisesti humuksen sekaista) hiekkaa, samoin lounaisosassa näkyi kiviä. Kun aluetta syvennettiin viisi senttiä tasoon 1, oli lounaisosan kivisyys merkillepantavaa (kts. tasokartta 1). Isohkoja kiviä oli myös muualla alueella. Paikoin oli havaittavissa pieniä tumman maan läikkiä, mutta muuten maa näytti melko lailla puhtaalta tai värjäymät olivat satunnaisia ruskean sävyeroja (varsinkin laajennusruudussa), joita ei karttaan eroteltu (vrt. vuonna 1995 kaivettu alue II). Löytöinä saatiin rautaesineen (todennäköisesti veitsen) katkelma, muutama piin pala, sekä palanutta luuta keskittyen erityisesti ison kiven viereen lähelle paalua 836/4806. Lisäksi kerrosta 1 kaivettaessa löydettiin maakasasta pieni hopean pala, joka on mahdollisesti katkelma rahasta.

Seuraavaa viittä senttimetriä eli kerrosta 2 kaivettaessa lounaisosan kivet poistettiin ja niiden alla maa oli hienohkoa, selkeämmin puhtaan näköistä hiekkaa. Ruudussa 835-836 / 4806-4807, lähellä itänurkkaa, maa oli värjäytynyttä, mutta löytöinä saatiin vain pieni palaneen luun hippu. Sen sijaan ruudun 836-837 / 4806-4807 värjäytyneestä hiekasta löytyi edelleen palanutta luuta runsaammin samasta kohdin kuin kerroksessa 1 (noin 836,15-40 / 4806,10-40) ja luuta tuli myös ison kiven alta. Taso 2 dokumentoitiin valokuvaamalla.

Kerrosta 3 (noin viisi cm) kaivettaessa ei löytöjä enää tullut. Tummempaa värjäytynyttä hiekkaa oli lähinnä alueen koillispäässä (kts. tasokartta 3). Koko aluetta syvennettiin vielä viisi senttiä tasoon 4, jolloin lähes kaikkialla oli näkyvissä puhdas hiekka. Tasosta 4 otettiin pohjavaaituslukemat, jonka jälkeen käytiin läpi itänurkassa olevat pari tummaa läikkää puhtaseen maahan asti. Alue XXIV muistutti hyvin paljon aiemmin tutkittuja alueita II ja XVIII; löydöt kertovat alueella tapahtuneesta ihmistoiminnasta. Sen sijaan värjäytynyttä tummaa maata esiintyi melko satunnaisesti ohuena kerroksena ja ainakaan varsinaisesta värjäytyneestä kulttuurikerroksesta ei voida puhua. Löytöjä tuli myös aivan puhtaalta näyttäneestä maasta.

KOERUUTU 908,50 / 4685,50

Kaivausten viimeisenä päivänä avattiin 2x1 metrin koeruutu noin 6,5 metriä alueen XXII eteläpuolelle, koordinaatein ilmaistuna 908,50-910,50 / 4685,50-4686,50. Koeruutu nimettiin etelänurkan paalun mukaan (y-koordinaatti on diakirjassa ja pergamiinikuorissa merkitty virheellisesti arvoksi 4686). Kyseisessä kohdassa on kumpare paikassa, jossa maa laskee jyrkemmin kohti rantaa. Maastossa on samanlaista terassimaisuutta, kuin läheisen alueen XIX. eteläosassa. Koeruudun avaamisella pyrittiin ottamaan jollain tavoin kantaa Levi Fagerströmin ja Harto Rothin esittämiin ajatuksiin laiturirakenteista (kts. Fagerströmin ja Rothin vuoden 1991 kaivaus- ja

inventointiraportit). Koeruutu sijoitettiin siten että se osin oli kummun päällä, osin leikkasi kummun vieressä ollutta matalaa notkelmaa.

Turpeen ja humuksen poiston jälkeen voitiin havaita jonkin verran kivi-syyttä koeruudun kumpareen puoleisessa päässä. Notkelman kohdalta tuli näkyviin tummaa, lievästi nokisen näköistä maata. Syvemmälle mentäessä tumma maa kuitenkin hävisi nopeasti. Kiviä esiintyi koko ruudun alueella, mutta niitä ei ollut epätavallisen tiheästi eivätkä ne myöskään muodostaneet mitään rakennetta. Yhtään löytöä ei koeruudusta tullut. Koeruutua ehdittiin kaivaa noin 15-20 senttiä ja se dokumentoitiin valokuvaamalla. Ainakaan tämän koeruudun perusteella ei voida päätellä paikalla olevan laiturerakennetta. Huomioitava luonnollisesti on, että koeruutu oli vain pieni otos kumpareen alueelta eikä välttämättä kerro kaikkea mitä laajemmalla tutkimuksella voitaisiin saada selville.

LÖYDÖT

Alueelta XIX saadut löydöt vahvistivat käsitystä alueella harjoitetusta käsityötoiminnasta ja kaupankäynnistä. Löytöryhmät olivat samoja kuin vuonna 1995: palanutta ja palamatonta piitä, rautaesineen katkelmia, rahojen katkelmia, lasihelmien katkelmia sekä meripihkaa. Poikkeuksena viime vuoteen ei pronssiesineitä löytynyt. Askarruttavaa on edelleenkin rautakuonan, sintraantuneen saven, pronssiroskeiden tms. varsinaisten metallikäsittelystä kertovien löytöjen puuttuminen. Mielenkiintoista hiointen katkelmien kohdalla on se, että niiden koko, paksuus ym. varioi; löytöaineistossa näyttäisi olevan erilaisia hioimia eri käyttötarkoituksiin. Piin kohdalta huomioitakoon - kuten vuonna 1995 - lukuisat iskupinnat; iskujäljet muistuttavat lähinnä retusointia. Piipalojen pinnassa oli myös havaittavissa ruostetta. Myös tänä vuonna piin joukosta löytyi pieneksi nuolenkärjeksi tulkittavissa oleva pala (KM 29578:100; vrt. 1995 KM 28832:102); muoto saattaa olla myös sattuma. Rautaesineiden katkelmista ei ennen konservointia voi sanoa paljoakaan. Näyttäisi kuitenkin, että aineisto muistuttaa vuoden 1995 aineistoa: löytöjen joukossa on naulojen ja niittien katkelmia sekä muuta uudelleenkäsiteltäviksi tulkittavaa rautaromua. Hopearahojen katkelmien kohdalla merkillepantavaa on painottuminen 1000-luvulle, vieläpä enemmän sen jälkipuoliskolle.

Myös kappelialueen (XVII) löydöt olivat mielenkiintoisia. Tärkeä löytöryhmä on luonnollisesti rahat, kuten jo edellä kuvailtu kymmenen rahan kokonaisuus. Muuta merkille pantavaa ovat alueelta löydetyt pronssiesineet kuten nuppineula ja haudasta 1 löytynyt pronssihakanen. Muista löydöistä mainittakoon todennäköisesti metalliastiasta peräisin oleva reunapala ja patkä ikkunapuitteen tinaa.

Muilla kaivausalueilla löydöt olivat vähäisiä. Merkillepantavaa on, että myös alueelta XXIV löytyi palanutta piitä. Prospektointilöytöjä on jo käsitelty edellä (kts. kohta prospektointi).

NÄYTTEET

Maanäytteitä otettiin alueelta XIX sekä koeruudusta 945,47 / 4643,82 (soljen KM 29578:211 löytöpaikka). Lisäksi alueelta XIX otettiin kivilajinäytteitä (kts. liite maanäytteistä). Aikaisempina vuosina maanäytteet on toimitettu FT Terttu Lempiäiselle makrofossiilitutkimusta varten. Vuosien 1993-1995 näytteistä on voitu todeta, ettei ihmistoiminta Kyrksundetissa kuvastu paleobotaanisissa näytteissä. Vuoden 1996 kaksi maanäytettä al-lekirjoittanut kävi läpi seulomalla näytteet aluksi neljän millin seulalla, sitten vielä yhden millin seulalla. Näytteitä katsottiin myös eri vaiheissa suurentavan valaisimen alla.

Alueen XIX maanäyte (118) otettiin kallionkoloon kertyneestä mustasta maasta kerroksesta 6 (z 308-309). Isompaan seulaan jäi runsaasti (todennäköisesti osin kallioista rapautunutta) kivisilppua, hiilihippuja ja osin hiiltymätöntä puuta. Pienempään seulaan jäi edelleen kivisilppua, josta huomioitakoon pienet kvartsin murut sekä kiillettä (on otettu talteen kivilajinäytteeseen sekä KM 29578:117). Pientä hiilisilppua oli paljon. Alinna oli enää tumma, hiilipitoinen maa. Suurimmat hiilenpalat kerättiin talteen mahdollista ajoitusta varten.

Koeruudun 945,47 / 4643,82 maanäyte (131) otettiin noin 36:n cm:n syvyydestä nokisimmalta näyttäneestä läikästä. Seulottaessa vahvistuikin, että maa oli erittäin likaista, tummaa (noen värjäämää) ja rakenteeltaan melko hienoa. Isompaan seulaan jäi juuriroskaa, jonkin verran kiviä (eivät näyttäneet rapautuneilta, mukana joitakin kvartsihippuja), hiiltä ja muutamia palaneita luita. Pienempään seulaan jäi runsaasti pientä luusilppua. Suurimmat hiilet ja luunpalat kerättiin talteen.

Alueelta XVII (kappeli) otettiin sekä puu- että hiilinäytteitä (KM 29578:47-51) ajoituksia varten. Lisäksi haudoista otettiin joitakin luunäytteitä (kts. liite), jotka on tarkoitus analysoida yhdessä vuosien 1994-1995 luunäytteiden kanssa.

LOPUKSI

Tutkimukset Kyrksundetissa jatkuivat kuudetta kesää ja kaiken kaikkiaan tasokaivauksin on tutkittu runsaat 380 m². Metallinilmaisinkartoitus on ulottunut arviolta kolmen hehtaarin alueelle. Tutkimuksia jatketaan mahdollisesti vielä kesällä 1997. Materiaalia on kuitenkin kertynyt runsaasti ja myös eri vuosina kerättyjen näytteiden analysointi on lähitulevaisuudessa tehtävä asia. Jo suoritettujen tutkimusten perusteella voidaan luoda kuvaa

Kyrksundetin kauppapaikan toiminnasta ja tuoda lisävalaistusta kappelin vaiheisiin. Kyrksundetin tutkimusten tulokset onkin tarkoitus Torsten ja Helena Edgrenin toimesta julkaista. Alueen lisäkartoituksessa pyritään, jos mahdollista, hyödyntämään alueella suunnitteilla olevaa ilmavalokuvausta.

Turku 27.11.1996

Sari Mäntylä

MUSTAVALKONEGATIIVIT

- 104400 Alue XX, taso 1. Kuvattu lounaasta.
 104401 Alue XX, taso 1. Kuvattu lounaasta.
 104402 Kiviä ja tummaa maata kallioiden välissä alueella XIX ruudussa 894-896 / 4693-4694. Kerrosta 3 kaivetaan. Kuvattu luoteesta.
 104403 Kts. edellinen kuva.
 104404 Työkuva, alue XIX. Kerrosta 3 kaivetaan sateisena päivänä 5.7.1996.
 104405 Kts. edellinen kuva.
 104406 Kts. edellinen kuva.
 104407 Alue XIX, taso 4. Yleiskuva. Kuvattu pohjoisesta.
 104408 Alue XIX, taso 4. Yleiskuva. Kuvattu pohjoisesta.
 104409 Alue XIX, taso 4. Ruudut 894-896 / 4692-4696. Kuvattu koillisesta.
 104410 Kts. edellinen kuva.
 104411 Alue XIX, taso 4. Yleiskuva. Kuvattu etelästä.
 104412 Alue XIX, taso 4. Ruudut 896-898 / 4694,80-4698. Kuvattu lounaasta.
 104413 Alue XIX, taso 5. Ruudut 896-898 / 4694,80-4698. Kuvattu lounaasta.
 104414 Alue XIX, taso 5. Yleiskuva. Kuvattu etelästä.
 104415 Alue XIX laajennuksineen, kalliopohja näkyvissä. Kuvattu luoteesta.
 104416 Alue XIX, taso 6. Yleiskuva. Kuvattu etelästä.
 104417 Alue XIX, taso 6. Yleiskuva (jossa mukana kaivaja Johan Högnäs). Kuvattu pohjoisesta.
 104418 Työkuva alueelta XXII. Kerrosta 3 kaivetaan. Kuvattu kaakosta.
 104419 Työ- ja yleiskuva tutkimusalueesta. Etualalla alue XXII, taustalla XIX. Kuvattu luoteesta.
 104420 Alue XXII, taso 3. Kuvattu luoteesta.
 104421 Kts. edellinen kuva.
 104422 Alue XXII, taso 3. Kuvattu kaakosta.
 104423 Alue XXII kaivettuna pohjaan. Kuvattu luoteesta.
 104424 Alue XXII. Kovaa, tummaa maata alueen kaakkoispäässä. Kuvattu kaakosta.
 104425 Alue XXII kaivettuna pohjaan. Kuvattu luoteesta.
 104426 Alue XIX, taso 4. Ruutu 896-898 / 4692-4693. Kuvattu kaakosta.
 104427 Työkuva alueelta XXIV (kaivajat Charlotta Berlin ja Johan Högnäs). Humusta puhdistetaan pois. Kuvattu lounaasta.
 104428 Koeruudun 945,47 / 4643,82 (soljen KM 29578:211 löytöpaikka) tummaa maata. Kuvattu pohjoiskoillisesta.
 104429 Kts. edellinen kuva. Kuvattu ylhäältä itäkaakosta.
 104430 Alue XXIV, taso 1. Kuvattu lounaasta.
 104431 Alue XXIV, taso 1. Kuvattu lounaasta.
 104432 Alue XXIV, kivinen lounaisosa tasossa 1. Kuvattu ylhäältä kaakosta.
 104433 Kts. edellinen kuva.
 104434 Koeruudun 945,47 / 4643,82 (soljen KM 29578:211 löytöpaikka) tummaa maata noin 36:n senttimetrin syvyydessä. Kuvattu ylhäältä itäkaakosta.
 104435 Kts. edellinen kuva.
 104436 Alue XXIV, taso 2. Kuvattu pohjoisesta.
 104437 Kts. edellinen kuva.
 104438 Alue XXIV, taso 3. Kuvattu lounaasta.
 104439 Kts. edellinen kuva.
 104440 Työkuva alueelta XXIII (kaivajat Kalle Virtanen ja Kim Heikinheimo). Kuvattu etelästä.
 104441. Kts. edellinen kuva.
 104442 Alue XIX, profiili 896 / 4693-4694. Kuvattu kaakosta.
 104443 Kts. edellinen kuva.
 104444 Työkuva alueelta XIX, vaaitusta.
 104445 Kts. edellinen kuva.
 104446 Alue XXIV, taso 3. Ruutu 835-836 / 4806-4807 (ns. laajennusosa). Kuvattu lounaasta.

- 104447 Työkuva alueelta XXIV. Kuvattu lounaasta.
- 104448 Itäisin löytöpaikka. Kuvattu lännestä.
- 104449 Itäisin löytöpaikka. Kuvattu rannan suunnasta kaakosta.
- 104450 Alue XVII (kappeli) pohjatasossa. Kuvattu ylhäältä lännestä.
- 104451 Kts. edellinen kuva.
- 104452 Kts. edellinen kuva.
- 104453 Kaakkoon kohti rantaa viettävä rinne muinaisjäännösalueen itäosassa, jolta vuosina 1994-1996 on löydetty useita metalliesineitä. Kuvattu idästä.
- 104454 Kts. edellinen kuva. Sama rinne kuvattu alemmaa rannasta idästä. Etualalla koru-neulan KM 29578:236 löytöaluetta.
- 104455 Uusi löytöpaikka muinaisjäännösalueen itäosassa, josta löytyi mm. ehjä hopearaha (löydöt KM 29578:238-240). Kuvattu lännestä
- 104456 Kts.edellinen kuva. Kuvattu luoteesta.
- 104457 Hautausmaan etelämuuria esiin kaivettuna. Kuvattu pohjoisesta.
- 104458 Kts. edellinen kuva. Kuvattu etelästä.
- 104459 Koeruutu 908,50 / 4685,50. Kuvattu luoteesta.
- 104460 Kts. edellinen kuva.
- 104461 Kts. edellinen kuva. Kuvattu ylhäältä koillisesta.
- 104462 Vuonna 1995 kaivauksen päätteeksi merkiksi jätetty harsokangas kaivettu näkyviin kaivausalueella XVII (kappeli). Kuvattu pohjoisesta.
- 104463 Alue XVII, palanutta puuta, todennäköisesti lattiavasa, esillä pohjoisreunassa. Kuvattu lännestä.
- 104464 Alue XVII. Pohjoisreunassa tod.näk. lattiavasa ja sen tukikivi, eteläreunassa jal-kojen luita. Loppuosa hautauksesta jää kaivamattoman alueen alle länteen. Kuvattu lännestä.
- 104465 Alue XVII, rikkoutunut hautaus. Kuvassa luita kaivausalueen länsiosan keskellä, yläreunassa P-E-suuntainen juuri ja sen takana saman suuntainen arkunlaita. Kuvattu lännestä.
- 104466 Alue XVII. Hauta 10 sekä irrallinen luu, niiden edessä tod.näk. lattiavasan tukikivi. Kuvattu idästä.
- 104467 Todennäköinen lapsen ruuhiarkku (hauta 11) kaivausalueen lounaiskulmassa. Kuvattu etelästä.
- 104468 Kts. edellinen kuva.
- 104469 Kts. edellinen kuva. Kuvattu kaakosta.
- 104470 Alue XVII, taso josta piirretty kartta 2. Näkyvissä hauta 11 ja P-E-suuntainen hauta 8. Kuvattu pohjoisesta.
- 104471 Kts. edellinen kuva. Kuvattu idästä.
- 104472 Alue XVII. Todennäköinen lapsen ruuhiarkku (hauta 11) kokonaan esiin kaivettuna ja sen pohjoispuolella näkyvä neliskulmainen puureunus. Kuvattu etelästä.
- 104473 Alue XVII, P-E-suuntainen hauta 8. Kuvattu etelästä.
- 104474 Alue XVII, hauta 1a. Kuvattu lännestä.
- 104475 Alue XVII Rahalöytö KM 29578:38 pohjoisprofiilin vieressä in situ.
- 104476 Rahat (KM 29578:38) esiin kaivettuina.
- 104477 Alue XVII. Pohjoisosaa tasossa, josta piirretty kartta 4 (haudat 13-19). Kuvattu idästä.
- 104478 Alue XVII. Eteläosaa tasossa, josta piirretty kartta 4 (haudat 13-19). Kuvattu idästä.
- 104479 Alue XVII. Länsiprofiilin vieressä näkyvät hautaukset em. tasossa. Näkyvissä 2 arkunreunaa ja niiden vieressä pääkallojen laet. Kuvattu idästä.
- 104480 Alue XVII. Hauta 15 ja sen alla näkyvä kiveys, sekä hauta 14, jonka pohjoispuolelta löytyivät rahat KM 29578:38. Kuvattu lännestä.
- 104481 Alue XVII. Hauta 2a, pääkallo. Kuvattu idästä.
- 104482 Alue XVII. Hauta 3a, pääkallo. Kuvattu idästä.
- 104483 Alue XVII. Hautaukseen kuulumattomia luita kallon 3a (jo poistettu) lähetyviltä. Putkiluu ulottuu itäprofiilin sisään. Kuvattu lännestä.
- 104484 Alue XVII. Neliömäinen tumman maan alue luoteisnurkassa (korkeus z=244).
- 104485 Alue XVII. Haudan 21 jäännösalueen eteläosassa näkyvässä likamaaraidassa. Haudan tumma alue länsiosastaan isojen kivien ympäröimä. Kuvattu etelästä.

- 1044486 Alue XVII Pohjoisempi likamaaraita lähellä pohjatasoa ja hiekkakivilaakoja eli hauta 20. Kuvattu etelästä.
- 104487 Kts. edellinen kuva. Kuvattu idästä.
- 104488 Alue XVII. Hiekkakivilaakojen alta haudasta 20 paljastuneet hampaat in situ.
- 104489 Alue XVII. Hauta 20, maatonut jalan luu. Kuvattu idästä.
- 104490 Alue XVII. Hauta 20, maatonutta luuta. Kuvattu pohjoisesta.
- 104491 Alue XVII. Hauta 20 loppuun kaivettuna. Kuvattu pohjoisesta.
- 104492 Kts. edellinen kuva. Kuvattu idästä.
- 104493 Alue XVII. Haudan 21 hampaat. Kuvattu etelästä.
- 104494 Alue XVII. Haudan 21 jälki. Kuvattu etelästä.

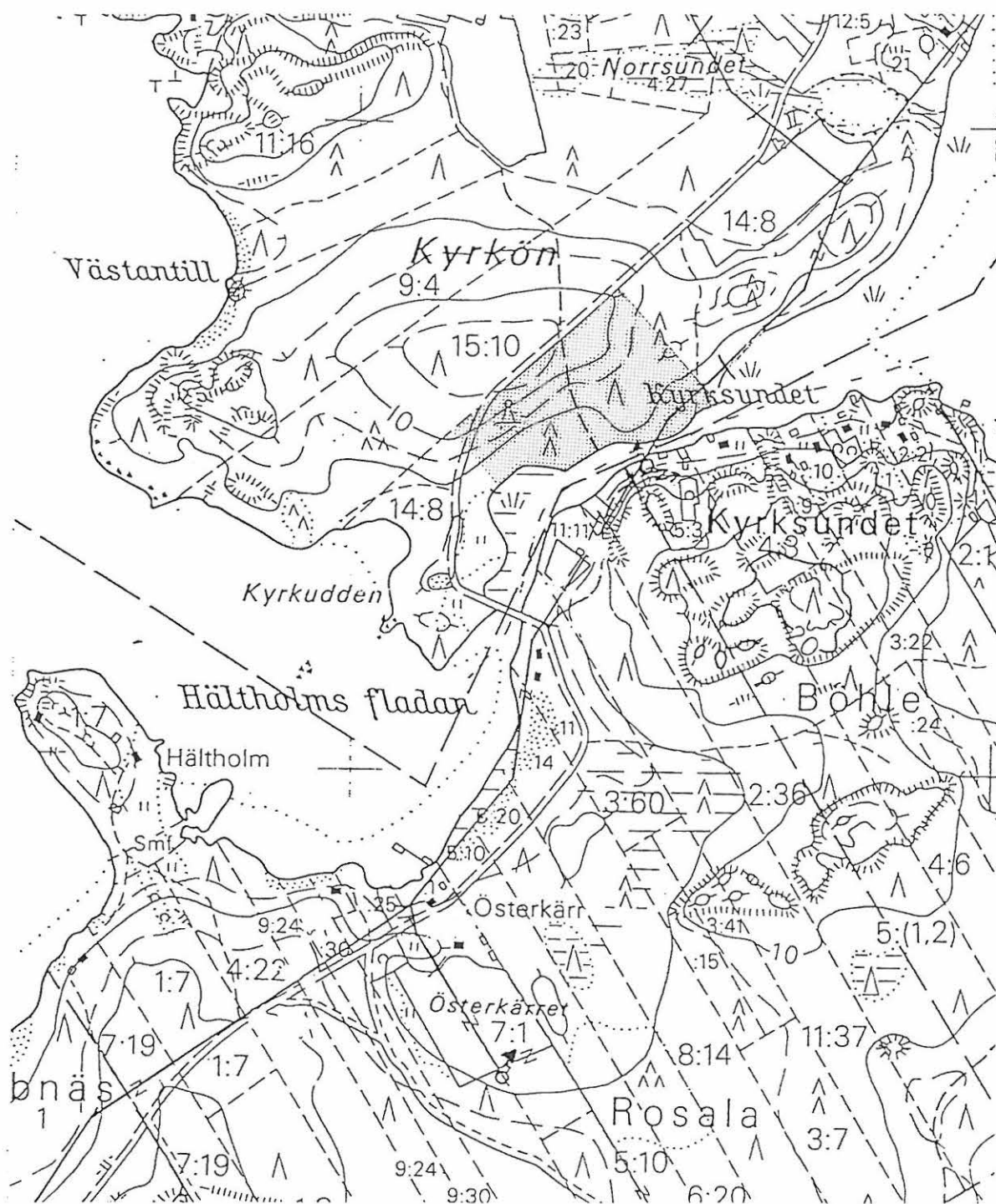
DIAPOSITIIVIT

- 34847 Alue XIX. Kiviä ja tummaa maata, johon löydöt keskittyvät. Kerrosta 2 kaivetaan. Kuvattu luoteesta.
- 34848 Alue XIX, taso 2. Yleiskuva. Kuvattu pohjoisesta.
- 34849 Alue XIX, taso 2. Ruudut 896-898 / 4694,80-4698. Kuvattu lounaasta.
- 34850 Alue XIX, taso 2. Kiviä ja tummaa maata ruuduissa 894-896 / 4693-4694. Kuvattu luoteesta.
- 34851 Kts. edellinen kuva.
- 34852 Alue XIX, taso 2. Ruudut 894-896 / 4692-4696. Kuvattu pohjoisesta.
- 34853 Alue XIX, taso 2. Yleiskuva. Kuvattu pohjoisesta.
- 34854 Alue XX turpeen ja humuksen poiston jälkeen. Kuvattu lounaasta.
- 34855 Piirtäjä Tiina Jäkärä seulomassa.
- 34856 Työkuva alueelta XIX, kerrosta 3 kaivetaan (kaivajat Johannes Edgren ja Kim Heikinheimo).
- 34857 Alue XX, taso 1. Kuvattu lounaasta.
- 34858 Alue XX, taso 1. Kuvattu etelälounaasta.
- 34859 Työkuva alueelta XIX, kerrosta 3 kaivetaan sadepäivänä 5.7.
- 34860 Kts. edellinen kuva.
- 34861 Työkuva alueelta XIX, kerros 4. Kaivetaan kivistä osaa, johon löydöt keskittyvät.
- 34862 Alue XIX, kerros 4. Kiviä ja tummaa maata ruudussa 894-896 / 4693-4694. Löydöt keskittyvät ko. Alueeseen. Kuvattu ylhäältä lounaasta.
- 34863 Alue XIX, taso 4. Yleiskuva. Kuvattu pohjoisesta.
- 34864 Alueen XIX kaakkoisosaa tasossa 4. Kuvattu koillisesta.
- 34865 Alue XIX, taso 4. Yleiskuva. Kuvattu etelästä.
- 34866 Alue XIX, taso 4. Ruudut 896-898 / 4694,80-4698. Kuvattu lounaasta.
- 34867 Työskentelyä alueella XIX kerrosta 5 kaivettaessa. Taustalla avataan aluetta XXI.
- 34868 Alue XIX, taso 5. Ruudut 896-898 / 4694,80-4698. Kuvattu lounaasta.
- 34869 Kts. edellinen kuva.
- 34870 Alue XIX, taso 5. Yleiskuva. Kuvattu etelästä.
- 34871 Kaakkoisprofiilia alueella XIX. Kuvattu luoteesta.
- 34872 Kts. edellinen kuva.
- 34873 Alue XXI kaivettuna pohjaan. Kuvattu idästä.
- 34874 Kts. edellinen kuva.
- 34875 Työkuva. aluetta XXII avataan, taustalla alue XIX. Kuvattu luoteesta.
- 34876 Kts. edellinen kuva.
- 34877 Alueen XIX kaakkoisosaa laajennuksineen, kalliopohja näkyvissä. Kuvattu luoteesta.
- 34878 Alue XIX (myös laajennus), taso 6. Yleiskuva. Kuvattu pohjoisesta.
- 34879 Kts. edellinen kuva.
- 34880 Työkuva alueelta XXII, kerrosta 1 kaivetaan (kaivajat Johan Högnäs ja Charlotta Berlin). Kuvattu luoteesta.
- 34881 Kts. edellinen kuva (Charlotta Berlin). Kuvattu lännestä.
- 34882 Työkuva alueelta XVII (kappeli; kaivaja Kim Heikinheimo)
- 34883 Työkuva alueelta XVII (kappeli; kaivaja Johannes Edgren)
- 34884 Alue XXII, taso 1. Kuvattu kaakosta.
- 34885 Alue XXII, taso 2. Kuvattu luoteesta.
- 34886 Alue XXII, taso 2. Kuvattu kaakosta.
- 34887 Koruneula KM 29578:236.
- 34888 Alue XXII laajennuksineen tasossa 2. Kuvattu luoteesta.
- 34889 Kts. edellinen kuva. Taustalla kaivetaan alueella XIX. Kuvattu luoteesta.
- 34890 Kaakkoon kohti rantaa viettävä rinne muinaisjäännealueen itäosassa, josta vuosina 1994-1996 on löydetty useita metalliesineitä, mm. koruneula KM 29578:236. Kuvattu rannasta idästä.
- 34891 Kts. edellinen kuva. Kuvattu ylärinteestä lännestä.
- 34892 Alue XXII, taso 3. Kuvattu luoteesta.
- 34893 Alue XXII, taso 3. Kuvattu kaakosta.
- 34894 Alue XXII. Kovan, tumman maan raja selvänä kerroksessa 4. Kuvattu luoteesta.

- 34895 Alue XXII. Kova tumma maa alueen kaakkoisosassa. Kuvattu kaakosta.
 34896 Alue XXII kaivettuna pohjaan. Kuvattu luoteesta.
 34897 Alue XIX, taso 4. Ruutu 896-898 / 4692-4693. Kuvattu kaakosta.
 34898 Koeruudun 945,47 / 4643,82 (soljen KM 29578:211 löytöpaikka) tummaa maata. Kuvattu pohjoiskoillisesta.
 34899 Kts. edellinen kuva. Kuvattu ylhäältä itäkaakosta.
 34900-
 34909 Kuvia Högholmenilta.
 34910 Koruneula KM 29578:236.
 34911 Rengassolki KM 29578:211.
 34912 Alue XXIV, taso 1. Kuvattu lounaasta.
 34913 Alue XXIV, taso 1. Kivinen lounaisosa. Kuvattu ylhäältä kaakosta.
 34914 Alue XXIV, taso 1. Kuvattu lounaasta.
 34915 Koeruudun 945,47 / 4643,82 (soljen KM 29578:211 löytöpaikka) tummaa maata noin 36:n cm:n syvyydessä. Kuvattu pohjoiskoillisesta.
 34916 Kts. edellinen kuva. Kuvattu ylhäältä itäkaakosta.
 34917 Alue XXIV, taso 2. Kuvattu pohjoisesta.
 34918 Koeruutu 945,47 / 4643,82 noin puolen metrin syvyydessä. Kuvattu ylhäältä koillisesta.
 34919 Alue XIX, profiili 896 / 4693-4694. Kuvattu kaakosta.
 34920 Kts. edellinen kuva.
 34921 Kts. edellinen kuva.
 34922 Alue XXIV, taso 3. alueen laajennus ruutu 835-836 / 4806-4807. Kuvattu lounaasta.
 34923 Itäisin löytöpaikka. Kuvattu lännestä.
 34924 Kts. edellinen kuva.
 34925 Itäisin löytöpaikka. Kuvattu rannan suunnasta kaakosta.
 34926 Mahdollinen rökkiö muinaisjäännösalueen itäosassa. Kuvattu itäkaakosta.
 34927 Kts. edellinen kuva.
 34928 Alue XIX täyttämisen jälkeen. Kuvattu luoteesta.
 34929 Työkuva. Koeruutua 908,50 / 4685,50 avataan.
 34930 Kts. edellinen kuva. Vasemmalla alue XIX. Kuvattu luoteesta.
 34931 Työkuva kappelialueelta. Hautausmaan etelämuuria kaivetaan esiin.
 34932 Kts. edellinen kuva.
 34933 Ns. hiiden alue. Kuvattu lounaasta.
 34934 Kaakkoon kohti rantaa viettävä rinne muinaisjäännösalueen itäosassa, josta vuosina 1994-1996 on löydetty useita metalliesineitä mm. koruneula KM 29578:236. Kuvattu idästä.
 34935 Kts. edellinen kuva. Kuvattu alemmaa rannasta idästä.
 34936 Uusi löytöpaikka muinaisjäännösalueen itäosassa, josta löytyi mm. ehjä hopearaha (löydöt KM 29578:238-240). Kuvattu lännestä.
 34937 Kts. edellinen kuva. Kuvattu luoteesta.
 34938 Kts. edellinen kuva. Kuvattu lännestä.
 34939 Hautausmaan etelämuuria esiinkaivettuna. Kuvattu pohjoisesta.
 34940 Kts. edellinen kuva. Kuvattu etelästä.
 34941 Kts. edellinen kuva. Kuvattu ylhäältä lännestä.
 34942 Koeruutu 908,50 / 4685,50. Kuvattu luoteesta.
 34943 Kts. edellinen kuva.
 34944 Kts. edellinen kuva. Kuvattu ylhäältä koillisesta.
 34945 Alue XVII -95 Kuvattu pohjoisesta.
 34946 Kts. edellinen kuva. Kuvattu etelästä.
 34947 Työkuva alueelta XVII (kappeli), turvetta poistetaan.
 34948 Kts. edellinen kuva.
 34949 Kaivaja Henrik Edgren tauolla.
 34950 Kaivaja Johannes Edgren tauolla.
 34951 Vuonna 1995 kaivauksen päätteeksi merkiksi jätetty harsokangas kaivettu näkyviin alueella XVII (kappeli). Kuvattu pohjoisesta.
 34952 Työkuva alueelta XIX.

- 34953 Työkuva alueelta XIX.
- 34954 Työkuva alueelta XIX, Ilkka Penttinen seulalla.
- 34955 Työkuva alueelta XIX, jälleen sadepäivänä.
- 34956 Alue XVII. Pohjoisreunassa todennäköinen lattiavasa ja sen tukikivi. Länsireunalla jalkojen luita. Kuvattu idästä.
- 34957 Kts. edellinen kuva. Eteläreunassa P-E-suuntainen juuri ja sen vieressä saman suuntainen arkunlaita. Kuvattu lännestä.
- 34958 Alue XVII, hauta 10 sekä irrallinen luu. Niiden edessä tod.näk. lattiavasan tukikivi. Kuvattu idästä.
- 34959 Alue XVII. Todennäköinen lapsen ruuhiarkku (hauta 11) kaivausalueen lounaiskulkussa. Kuvattu etelästä.
- 34960 Kts. edellinen kuva.
- 34961 Alue XVII, taso josta piirretty kartta 2. Näkyvissä hauta 11 (ruuhiarkku) sekä P-E-suuntainen hauta 8. Kuvattu pohjoisesta.
- 34962 Kts. edellinen kuva. Kuvattu idästä.
- 34963 Kaivajia tauolla sadekatoksen vierellä.
- 34964 Piirtäjä Tiina Jäkärä tauolla.
- 34965 Koruneula KM 29578:236.
- 34966 Kts. edellinen kuva.
- 34967 Alue XVII. Todennäköinen lapsen ruuhiarkku (hauta 11) kokonaan esiin kaivettuna ja sen pohjoispuolella näkyvä neliskulmainen puureunus. Kuvattu etelästä.
- 34968 Työkuva alueelta XVII, luurankoja puhdistetaan esiin..
- 34969 Alue XVII, P-E -suuntainen hauta 8. Kuvattu etelästä.
- 34970 Alue XVII, hauta 1a. Kuvattu lännestä.
- 34971 Kts. edellinen kuva.
- 34972 Alue XVII. Henrik Edgren kaivamassa esiin rahalöytöä KM 29578:38 pohjoisprofiiliin vieressä.
- 34973 Alue XVII. Rahalöytö KM 29578:38 in situ.
- 34974 Kts. edellinen kuva.
- 34975 Kts. edellinen kuva..
- 34976 Rahat KM 29578:38 esiin kaivettuina.
- 34977 Kaivaja Charlotta Berlin tauolla.
- 34978 Alue XVII tasossa, josta piirretty kartta 4. Haudat 13-19. Kuvattu lännestä.
- 34979 Kts. edellinen kuva. Kuvattu idästä.
- 34980 Alue XVII, hauta 2a. Näkyvissä kallo ja arkunlaitoja. Kuvattu idästä.
- 34981 Työ- ja yleiskuva kappelin kaivausalueesta XVII. Kuvattu etelästä.
- 34982 Kaivaja Henrik Edgren puhdistamassa haudan 2a kalloa .
- 34983 Alue XVII. Neliömäinen tumman maan alue luoteisnurkassa (korkeus z=244).
- 34984 Kts. edellinen kuva.
- 34985 Alue XVII. Haudan 21 jäännös alueen eteläosassa näkyvässä likamaaraidassa. Haudan tumma alue länsiosastaan isojen kivien ympäröimä. Kuvattu etelästä.
- 34986 Kts. edellinen kuva.
- 34987 Alue XVII. Pohjoisempi likamaaraita lähellä pohjatasoa ja hiekkakivilaakoja eli hauta 20. Kuvattu idästä.
- 34988 Kts. edellinen kuva. Kuvattu etelästä.
- 34989 Alue XVII, hauta 20. Hautakuoppa näkyy tummana alueena puhtaassa maassa. Kuvattu etelästä.
- 34990 Kts. edellinen kuva (korkeus z=239-243). Kuvattu idästä.
- 34991 Alue XVII. Hampaat in situ haudassa 20.
- 34992 Kts. edellinen kuva.
- 34993 Alue XVII. Hauta 20, näkyvissä maatunut jalan luu. Kuvattu etelästä.
- 34994 Alue XVII. Hauta 20, näkyvissä maatunutta luuta. Kuvattu pohjoisesta.
- 34995 Alue XVII. Hautaa 21 kaivetaan. Kuvattu pohjoisesta.
- 34996 Haudan 20 reunoilla olleet laakakivet (yhtä lukuunottamatta).
- 34997 Alue XVII. Haudan 21 hampaat. Kuvattu etelästä.
- 34998 Kts. edellinen kuva.
- 34999 Alue XVII. Haudan 21 jälki. Kuvattu etelästä.
- 35000 Alue XVII kaivettuna pohjaan Kuvattu ylhäältä lännestä.

- 35001 Kiviriviä kappelin pohjoispuolella kaivetaan esiin. Kuvattu länsilounaasta, kello-
tapulin kivien takaa.
- 35002 Kts. edellinen kuva. Kuvattu pohjoisesta, kirkkomaan aidalta käsin.
- 35003 Kivirivi kappelin pohjoispuolella ja sen ympärillä avattu alue. Kuvattu idästä.
- 35004 Kts. edellinen kuva. Kuvattu etelästä.
- 35005 Työkuva alueelta XVII. Kaivausaluetta täytetään.
- 35006 Kts. edellinen kuva. Maansiirtoa vauhdikkaasti.
- 35007 Kts. edellinen kuva.
- 35008 Kts. edellinen kuva. Juomatauko helteessä.
- 35009 Kts. edellinen kuva. Urakka lähenee loppuaan.
- 35010 Hautausmaan etelämuuri esiin kaivettuna. Kuvattu etelästä.

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

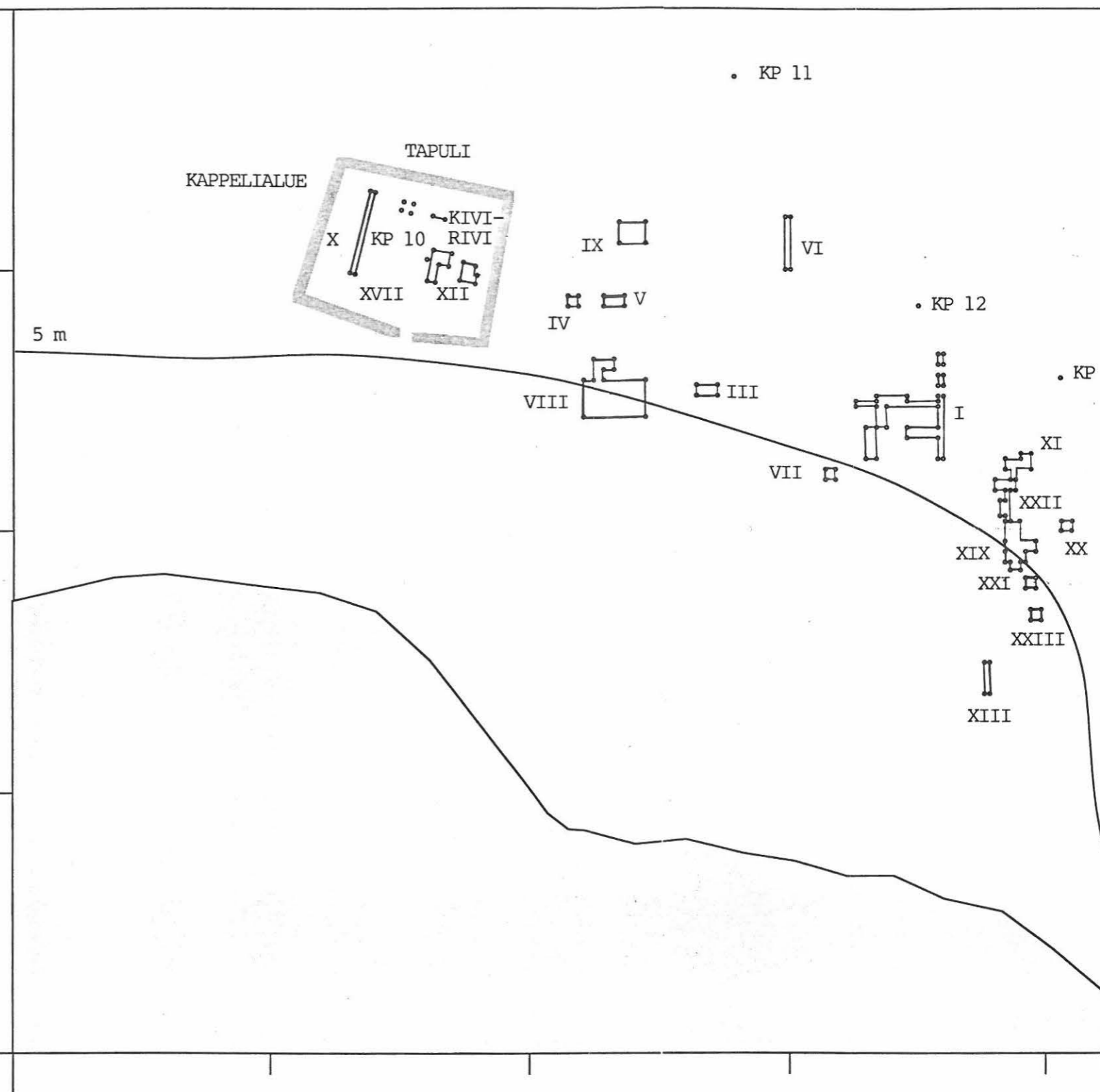
Ote peruskartasta 1033 15 A, 1:10 000.

Pääasiallinen tutkimusalue varjostettu.

1000,00

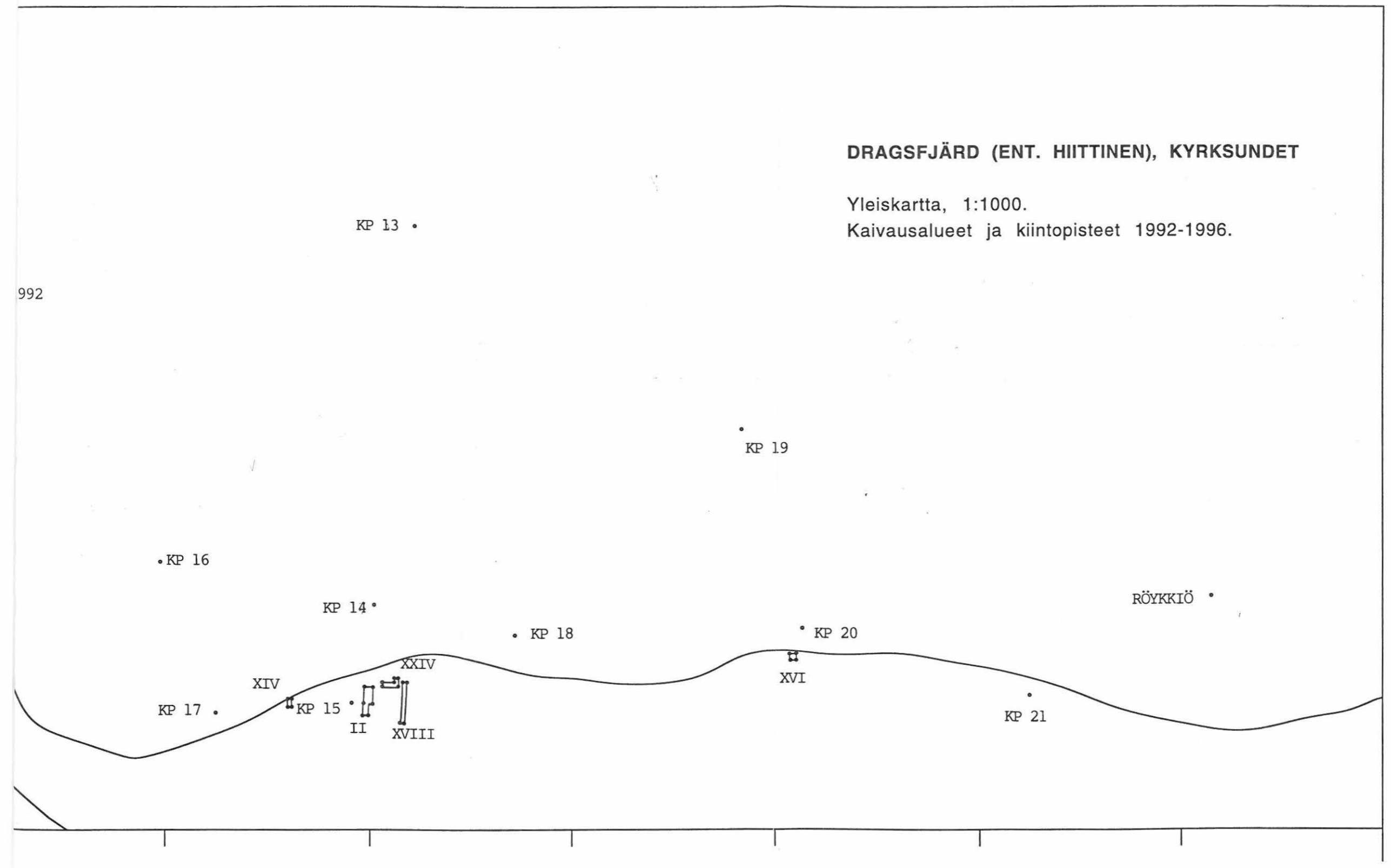
800,00

4500,00

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Yleiskartta, 1:1000.
Kaivausalueet ja kiintopisteet 1992-1996.

992

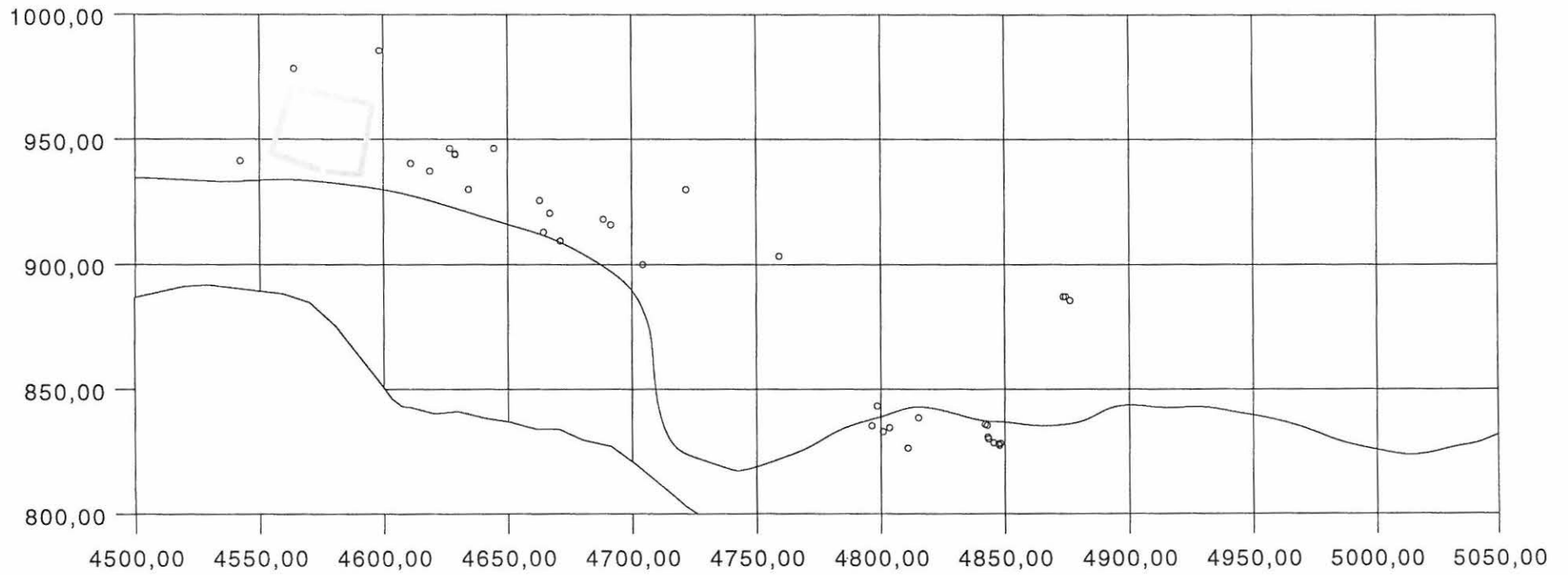
5050,00

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Karttapisteiden koordinaatit

	x	y			
Alue I	914,00	4680,00		945,00	4618,00
	914,00	4679,00			
	918,00	4679,00	Alue VI	950,00	4649,00
	920,00	4679,00		950,00	4650,00
	918,00	4673,00		960,00	4649,00
	920,00	4673,00		960,00	4650,00
	924,00	4679,00			
	925,00	4679,00	Alue VII	910,00	4657,00
	926,00	4679,00		910,00	4659,00
	926,00	4680,00		912,00	4657,00
	928,00	4679,00		912,00	4659,00
	928,00	4680,00			
	930,00	4679,00	Alue VIII	924,00	4614,00
	930,00	4680,00		924,00	4615,00
	932,00	4679,00		926,00	4614,00
	932,00	4680,00		926,00	4615,00
	934,00	4679,00		922,00	4610,00
	934,00	4680,00		922,00	4622,00
	925,00	4673,00		929,00	4610,00
	924,00	4669,00		929,00	4622,00
	920,00	4669,00		929,00	4612,00
	926,00	4673,00		933,00	4612,00
	926,00	4667,00		929,00	4614,00
	925,00	4667,00		931,00	4614,00
	925,00	4663,00		931,00	4616,00
	924,00	4663,00		933,00	4616,00
	924,00	4667,00			
	920,00	4667,00	Alue IX	955,00	4617,00
	920,00	4665,00		955,00	4622,00
	914,00	4667,00		959,00	4617,00
	914,00	4665,00		959,00	4622,00
Alue II	827,89	4798,11	Alue X	949,24	4566,05
	827,93	4799,53		949,50	4565,08
	830,70	4800,62		964,78	4569,94
	830,87	4798,38		965,04	4569,00
	834,89	4798,62			
	834,78	4800,69	Alue XI	908,00	4690,00
				910,00	4690,00
Alue III	926,00	4632,00		908,00	4694,00
	926,00	4636,00		910,00	4693,00
	928,00	4632,00		910,00	4694,00
	928,00	4636,00		912,00	4692,00
				912,00	4697,00
Alue IV	943,00	4607,00		914,00	4692,00
	943,00	4609,00		914,00	4695,00
	945,00	4607,00		915,00	4695,00
	945,00	4609,00		915,00	4697,00
Alue V	943,00	4614,00	Alue XII	951,41	4586,91
	943,00	4618,00		950,63	4589,28
	945,00	4614,00		947,99	4586,21

	947,29	4589,22		903,00	4692,00
	948,90	4589,58		906,00	4692,00
				908,00	4692,00
Alue XIII	869,00	4688,00		902,00	4693,00
	869,00	4689,00		908,00	4693,00
	875,00	4688,00			
	875,00	4689,00	Alue XXIII	883,00	4697,00
				885,00	4697,00
Alue XIV	830,00	4780,00		883,00	4699,00
	830,00	4781,00		885,00	4699,00
	832,00	4780,00			
	832,00	4781,00	Alue XXIV	835,00	4803,00
				836,00	4803,00
Alue XVI	842,90	4905,17		835,00	4807,00
	841,26	4905,20		837,00	4807,00
	841,27	4903,75		836,00	4806,00
	842,86	4903,54		837,00	4806,00
Alue XVII	947,88	4579,95	KP 10	952,01	4579,93
	947,59	4581,43	KP 11	986,87	4638,98
	951,00	4582,22	KP 12	943,11	4675,18
	950,63	4584,07	KP 13	946,77	4810,62
	953,04	4584,64	KP 14	854,84	4800,90
	953,75	4581,18	KP 15	830,96	4795,45
			KP 16	865,32	4748,75
Alue XVIII	826,02	4808,47	KP 17	828,55	4762,45
	826,14	4807,47	KP 18	847,42	4835,94
	835,99	4808,19	KP 19	897,19	4891,80
	835,94	4809,22	KP 20	849,06	4906,74
			KP 21	832,81	4962,39
Alue XIX	896,00	4692,00	KP 1992	929,41	4702,70
	896,00	4694,80			
	902,00	4692,00	Röykkiö	856,85	5007,51
	902,00	4694,80			
	898,00	4692,00	Muurin aukko	937,17	4577,81
	894,00	4692,00	Muurin kulmat	964,24	4595,83
	894,00	4693,00		970,44	4563,38
	892,50	4693,00		945,07	4555,17
	892,50	4695,00		935,82	4590,72
	894,00	4695,00			
	894,00	4696,00	Kivirivi	960,22	4581,10
	896,00	4696,00		959,56	4583,36
	896,00	4698,00			
	898,00	4698,00	Tapulin tukikivet	962,96	4575,48
				961,36	4574,93
Alue XX	900,00	4703,00		960,80	4576,81
	900,00	4705,00		962,55	4577,35
	902,00	4703,00			
	902,00	4705,00			
Alue XXI	889,00	4696,00			
	891,00	4696,00			
	889,00	4698,00			
	891,00	4698,00			
Alue XXII	903,00	4691,00			
	906,00	4691,00			
	902,00	4692,00			

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Prospektointilöydöt 1996, 1:2500.

947,20/4643,80

947,80/4645,10

945,47/4643,82

945,67/4644,53

0 50 cm

Tumma, nokinen maa

Ruskea, värjäytymät
hiekka

----- Syvennetty alue, n. 35 cm

Solki KM 29578:211
(n. 32 cm)

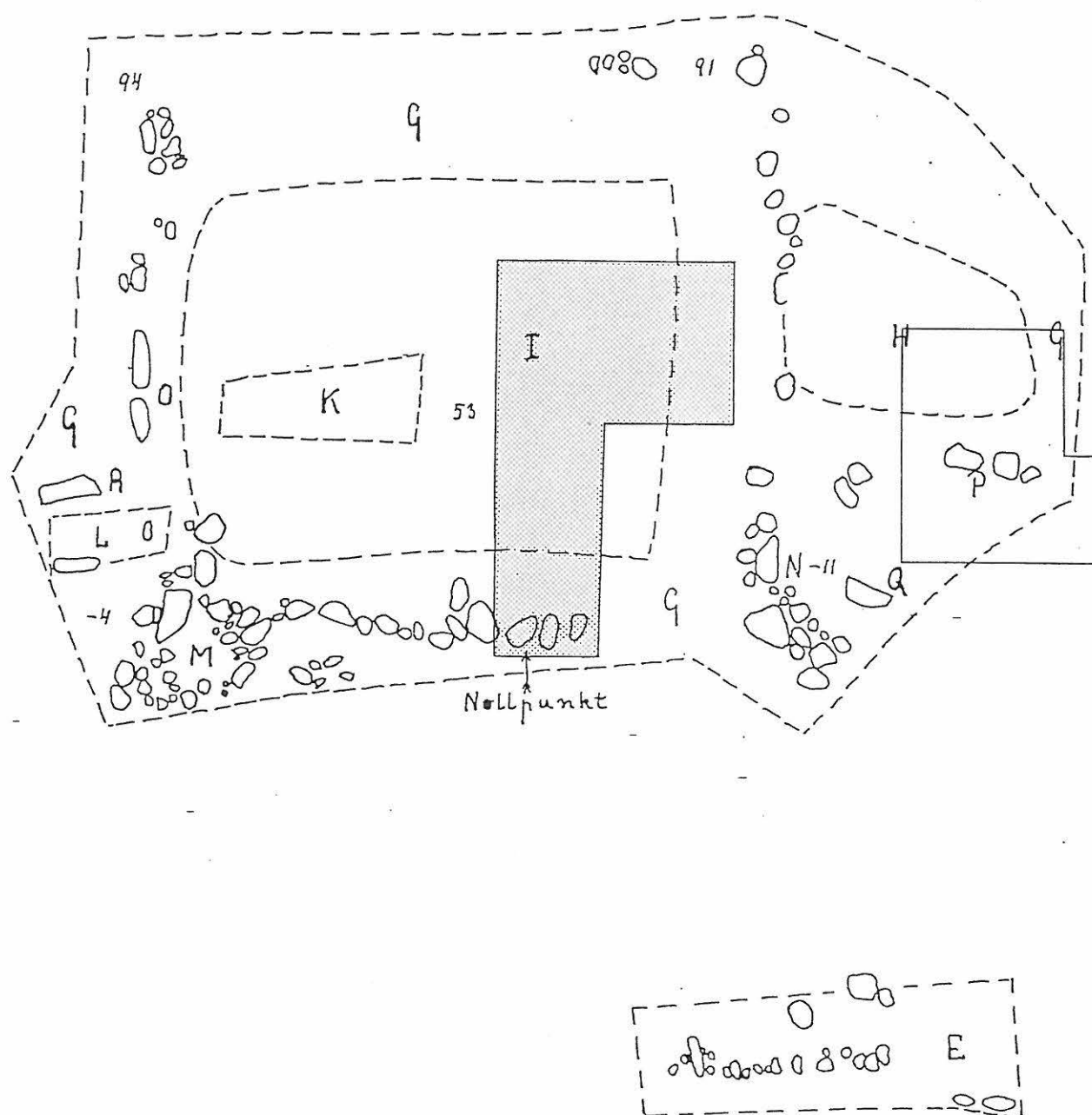
Palaneen luun keskittymät
(n. 15–35 cm)

Pronssihela KM 29578:198
(n. 14 cm)

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

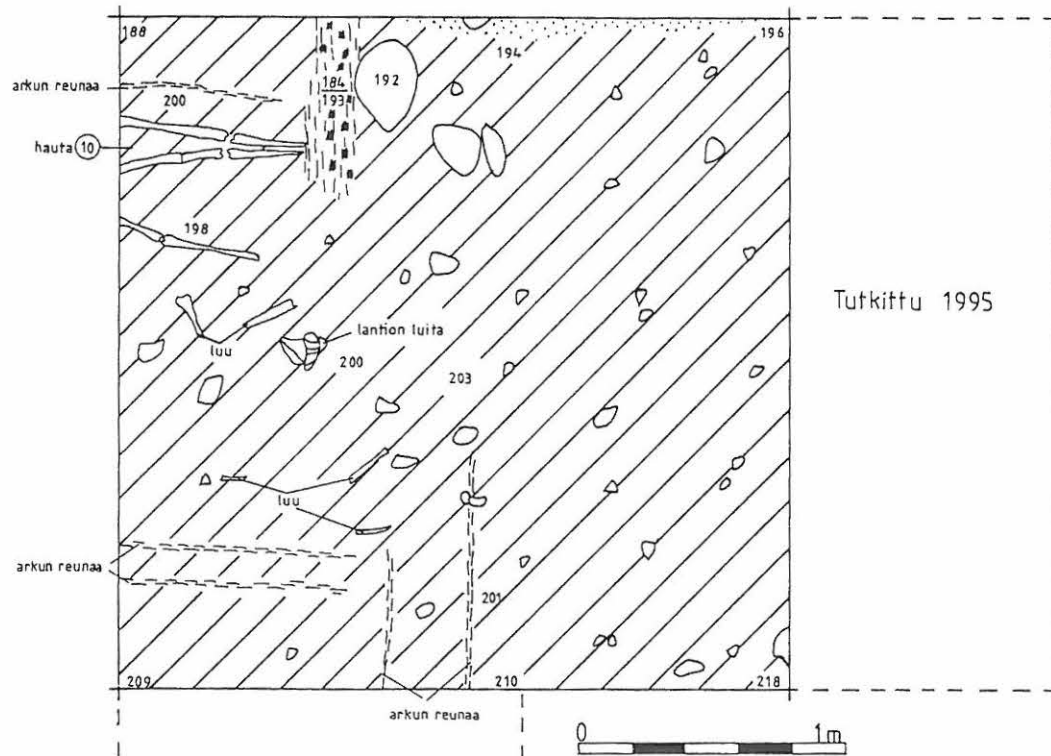
Koeruudun 945,47 / 4643,82 löytökartta.

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Ote C.O. Nordmanin kaivauskartasta vuodelta 1939, 1:100.

Vuosina 1995-1996 kaivettu alue XVII tummennettu.

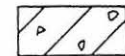
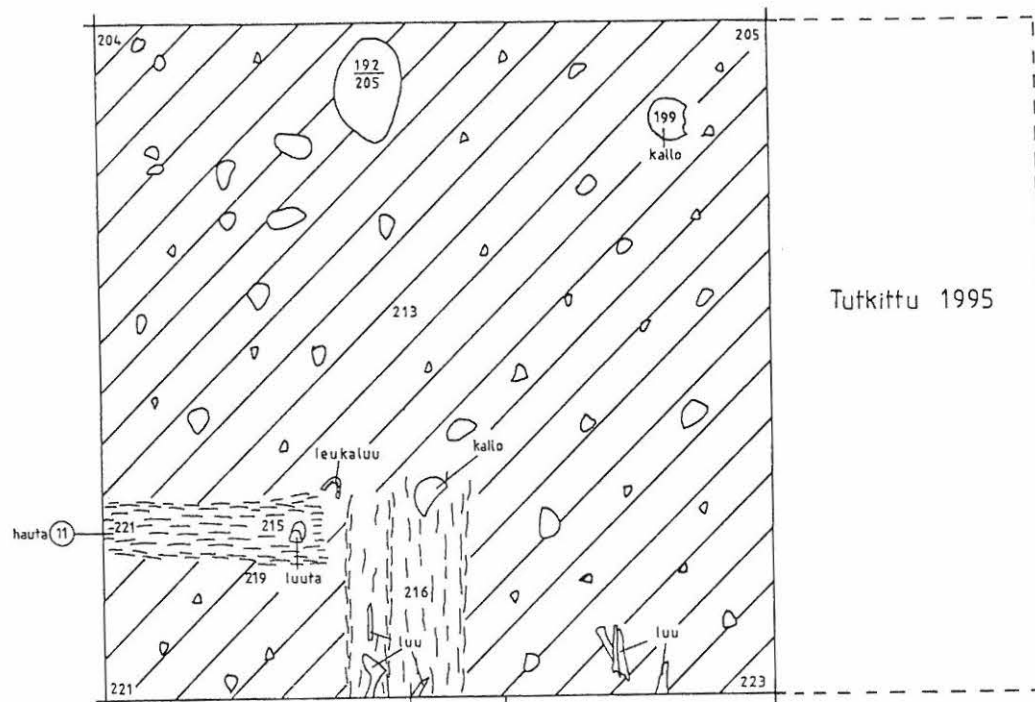

- puhdas hienohiekka
- tumma, kivinen hiekka
- puuta
- hiili
- luu

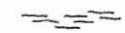

Tutkittu 1995

DRAGSEJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Helena Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XVII, kartta 1	
kp 8,02 m mpy	1:20
tl 143	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

tumma, kivinen hiekka

puuta

hiiri

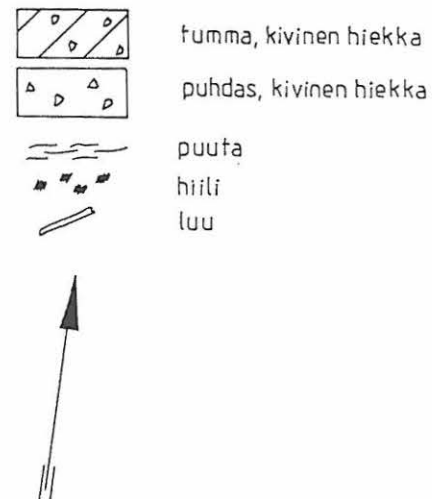
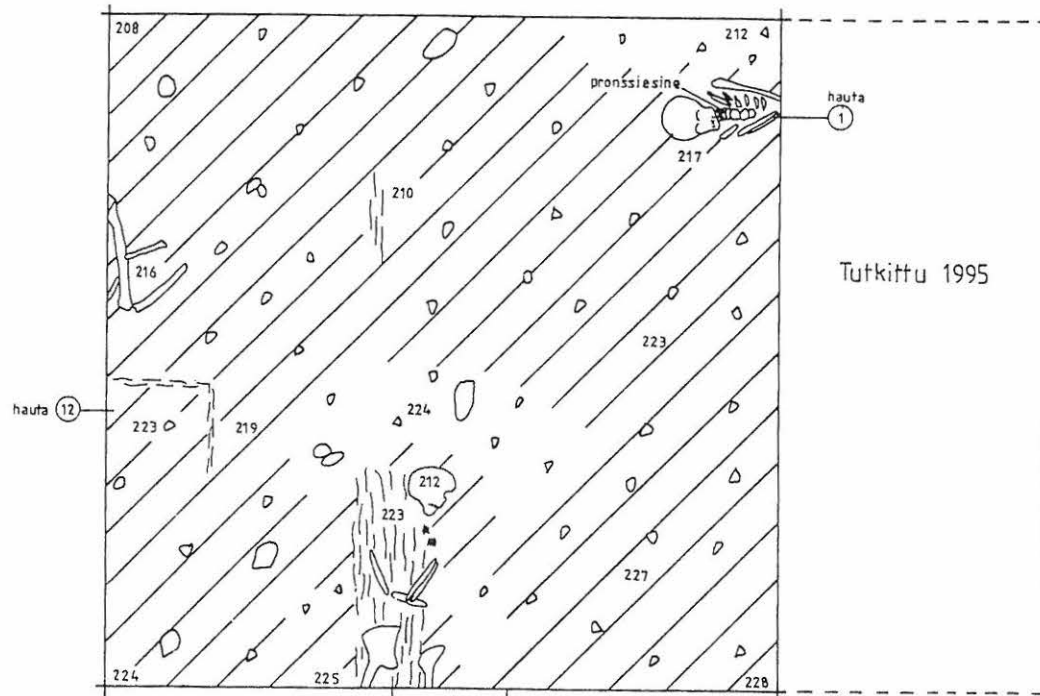

luu

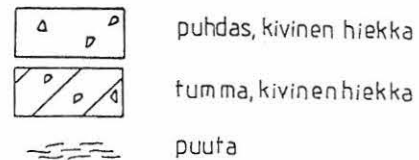
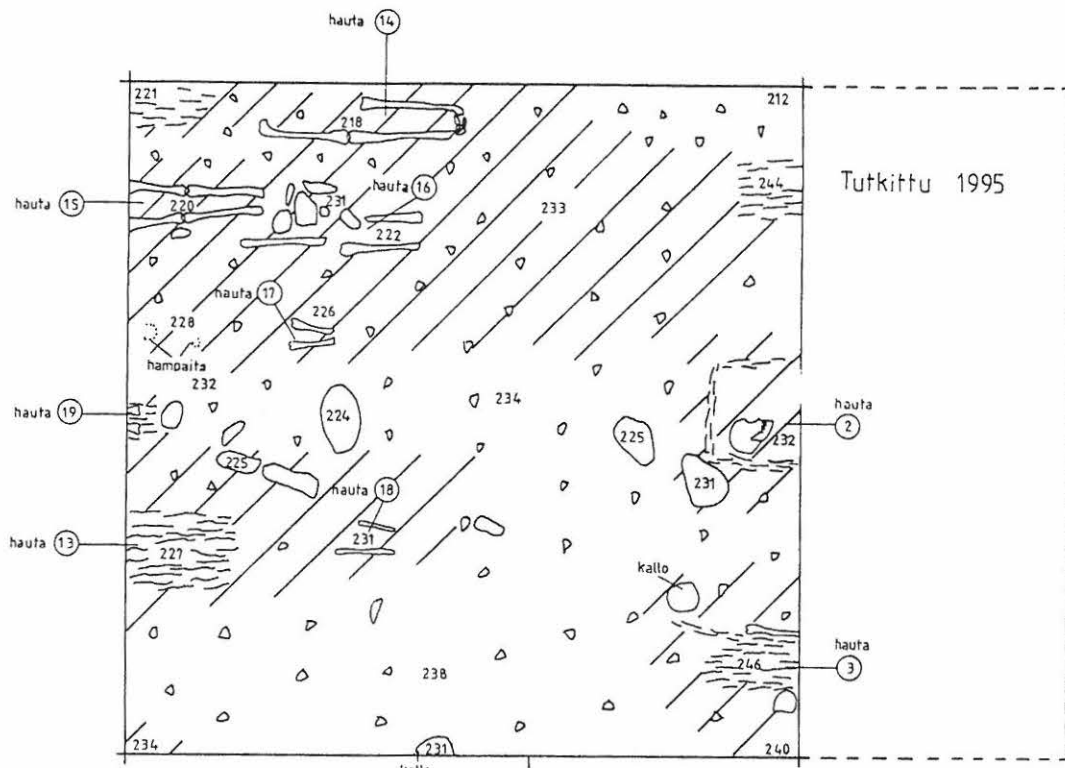
Tutkittu 1995

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Helena Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XVII, kartta 2	
kp 8,02 m mpy	1:20
tl 143	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

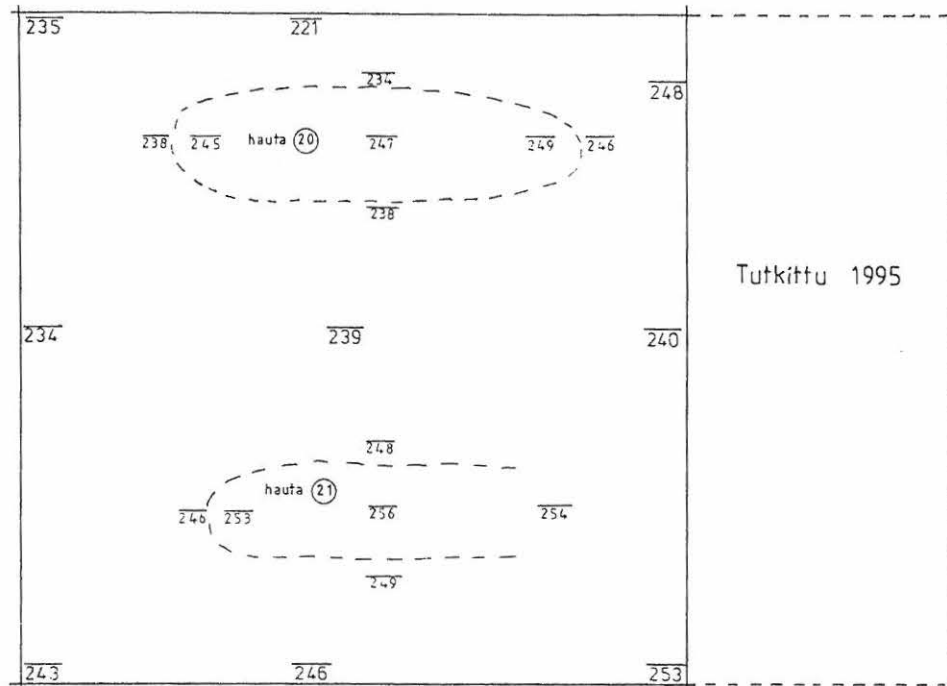
Tutkittu 1995

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Helena Edgren / Sari Mäntylä	
ALUE XVII, kartta 3	
kp 8,02 m mpy	1:20
tl 143	
piirt. Tiina Jäkärä	
pubt. piirt. TJ	

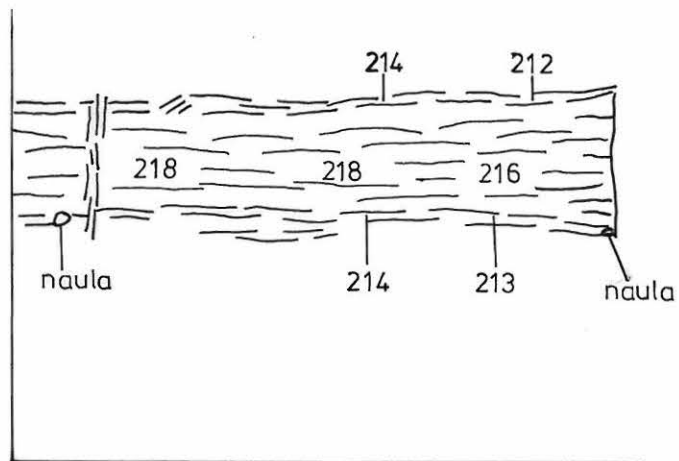
Tutkittu 1995

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Helena Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XVII, kartta 4	
kp 8,02 m mpy	1:20
tl 143	
piirt. Tiina Jäkärä	
pubt. piirt. TJ	

Tutkittu 1995

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Helena Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XVII, alimmat haudat ja pohjavaaitus	
kp. 8,02 m mpy	1:20
tl 143	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

103,50

200

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Helena Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XVII, haudan 11 ruuhiarkku	
kp 8,02 m mpy	1:10
tl 143	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

200

201,50

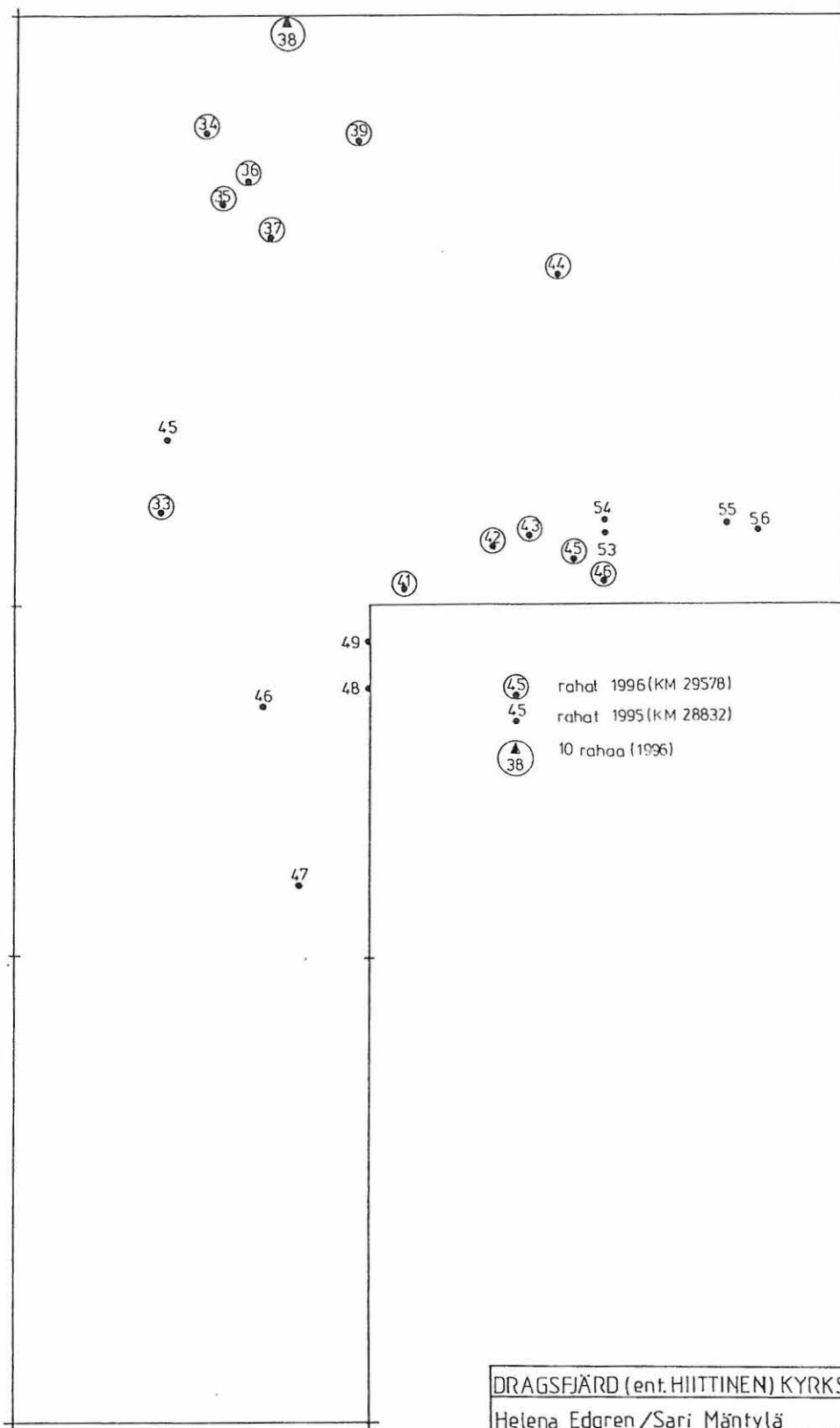
203,50

106

103,50

102

100

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Helena Edgren / Sari Mäntylä	
ALUE XVII, rahat 1995-1996	
kp 8,02 m mpy	1-20
tl 143	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

ALUEELTA XVII (KAPPELI) TALLENNETUT LUUNÄYTTEET

1. Hauta 10 sääriluut
2. Hauta 1 kallo
3. Hauta 8 kallo
4. Hauta 18 sääriluut.
5. Hauta 14 sääri- ja reisiluut
6. Hauta 15 sääri- ja reisiluut
7. Hauta 3? kallo 3a
8. Hauta 2? kallo 2a
9. Hauta 20 luuta
10. Hauta 20 hampaita (x 105,55 y 200,67 z 240)
11. Hauta 21 kallo

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

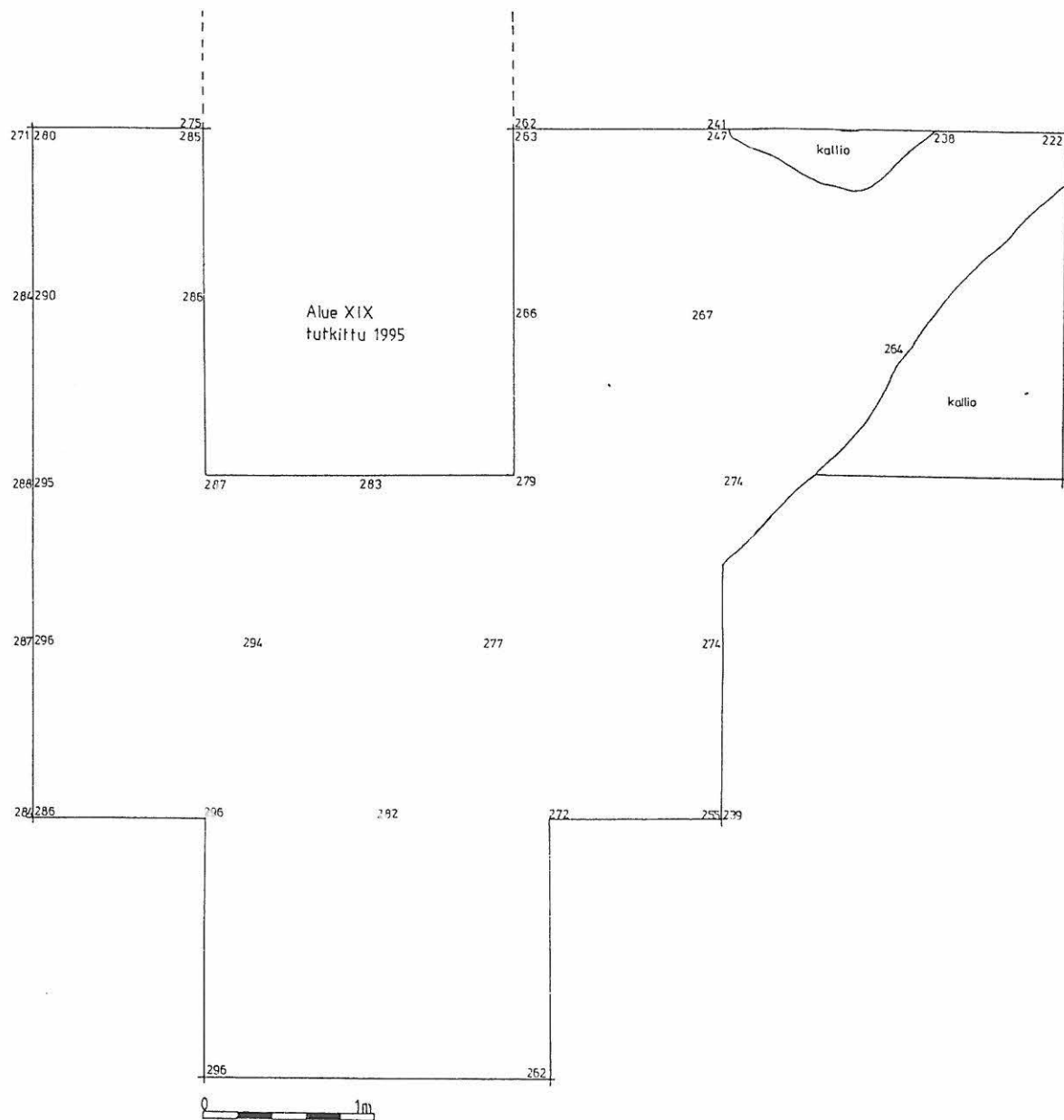
Luettelo alueelta XVII otetuista luunäytteistä

898

896

894

892,50

4692

4694

4696

4698

DRAGSEÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XIX vaatuskartta	
ko 9,26 m mpy	1:20
H 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
pohj. piirt. TJ	

898

896

894

892,50

- savinen hienohiekka
- musta maa
- musta, palanut maa
- löytökeskittymä

4692

4694

4696

4698

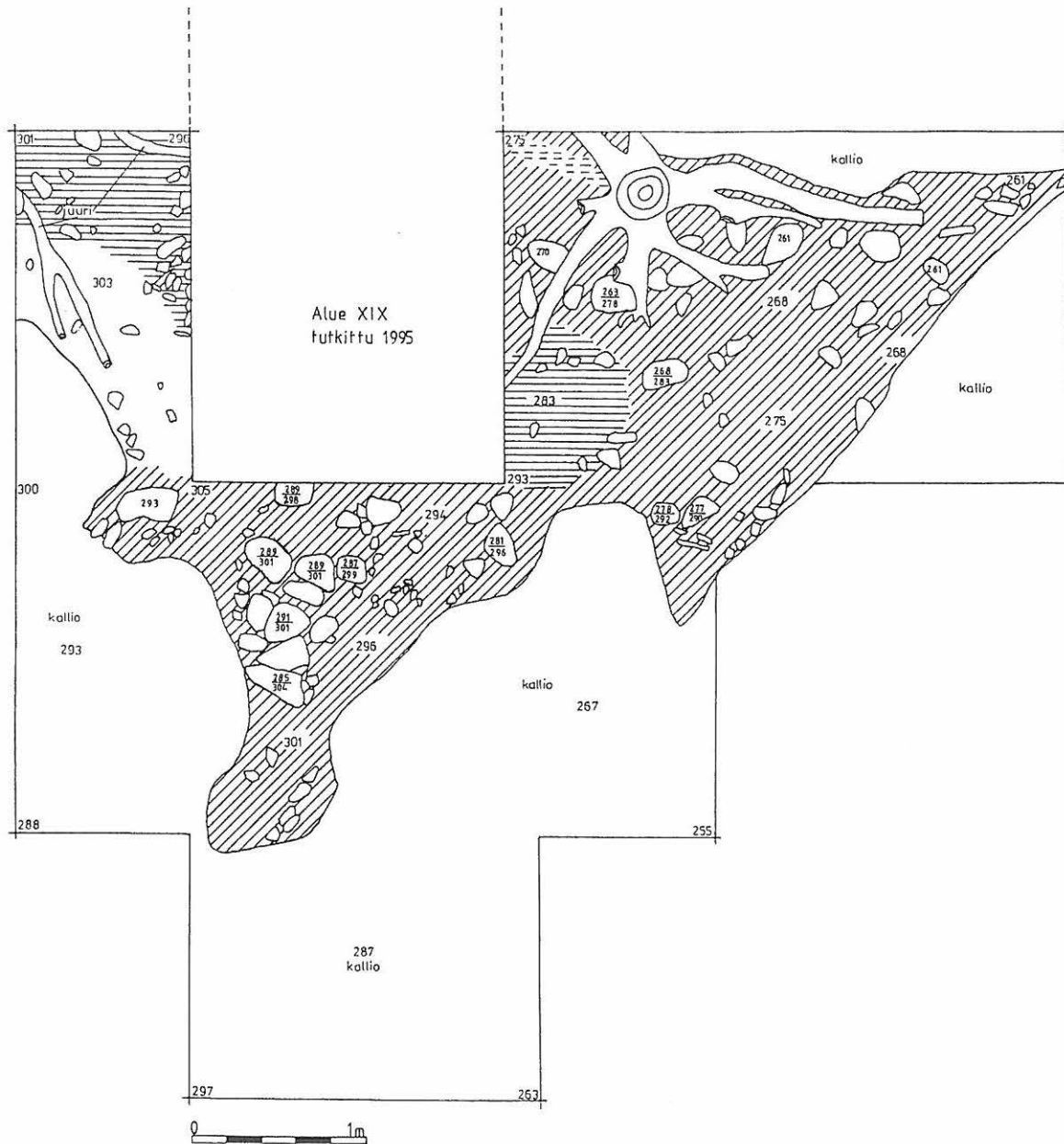
DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XIX, fasa 3	
kp 9,26 m mpy	1:200
H. 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

898

896

894

892.50

- puhdas hiekka
- savinen hienohiekka
- ruskea, värjäytynyt hiekka
- musta maa

4692

4694

4696

4698

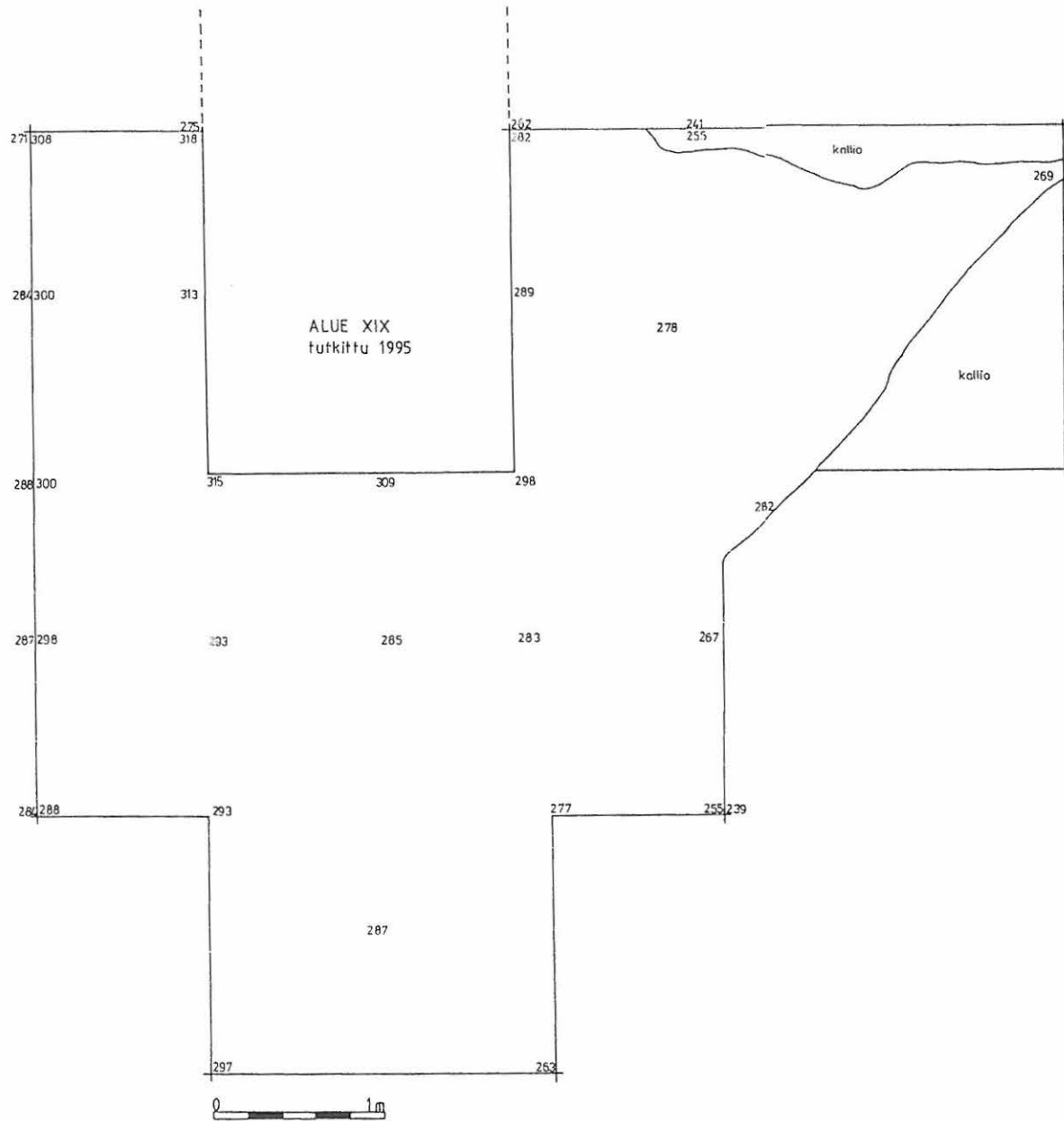
DRAGSFJÄRD (ent. HIITINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XIX, taso 4	
kp 9,26 m mpy	1-20
tl 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
kuht. piirt. TJ	

898

896

894

892,50

4692

4694

4696

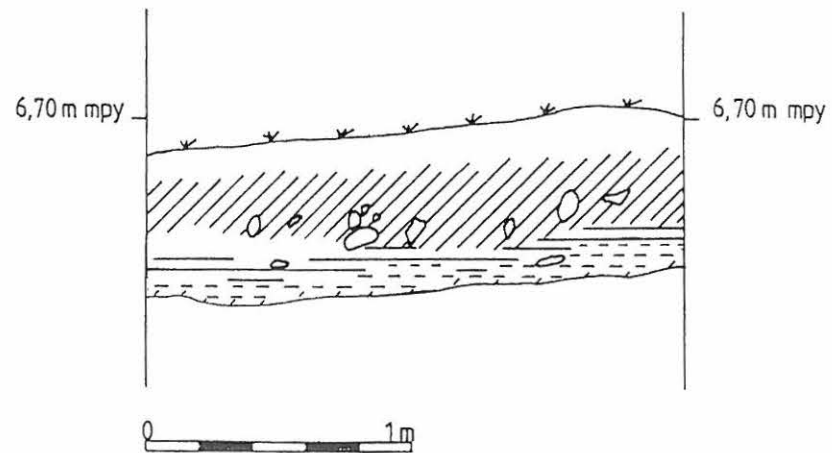
4698

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren / Sari Mäntylä	
ALUE XIX, pohjakaavitus	
ko 9,26 m mpy	1:20
H 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
pohj. piirt. TJ	

896/4693

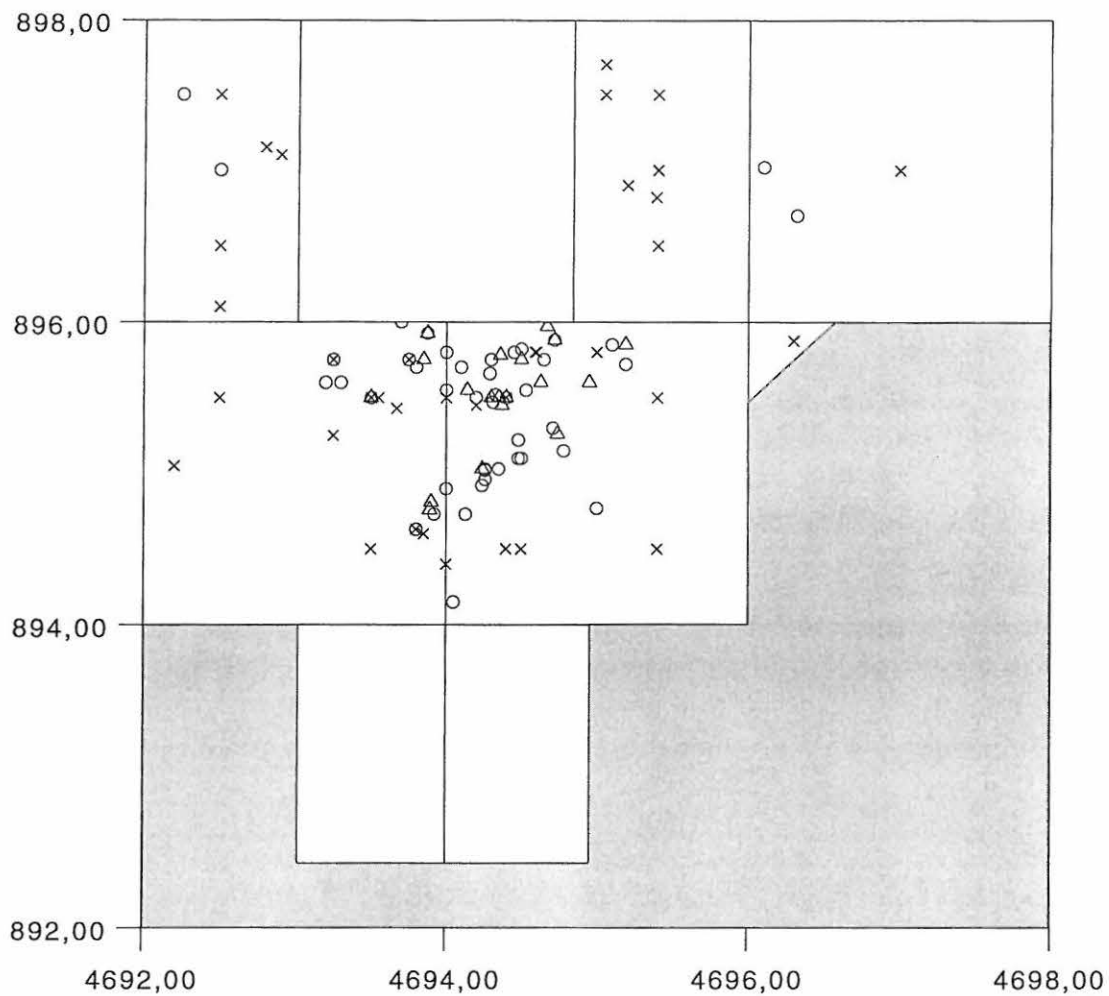
luoteisprofiili

896/4694

	pintakerros
	musta maa
	värjäytynyt hienohiekka
	ruskea, värjäytynyt hiekka
	savinen hienohiekka
	humus

DRAGSFJÄRD (ent.HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren / Sari Mäntylä	
ALUE XIX, profiilikartta	
kp 9,26 m mpy	1:20
tl 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

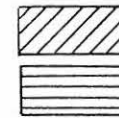
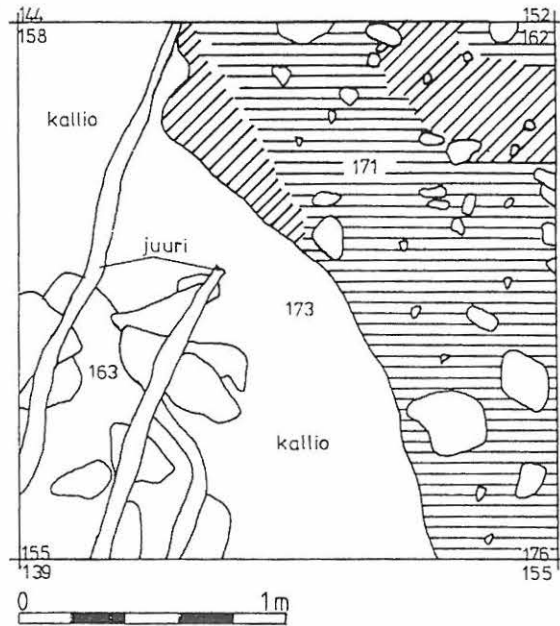
DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Alueen XIX löytökartta, 1:50.

Ympyrä = rautaesineen katkelmat, kolmio = hioimen katkelmat, rasti = muut löydöt. Vaalealla rasterilla on merkitty vuonna 1995 kaivettu alue.

891

889

musta maa

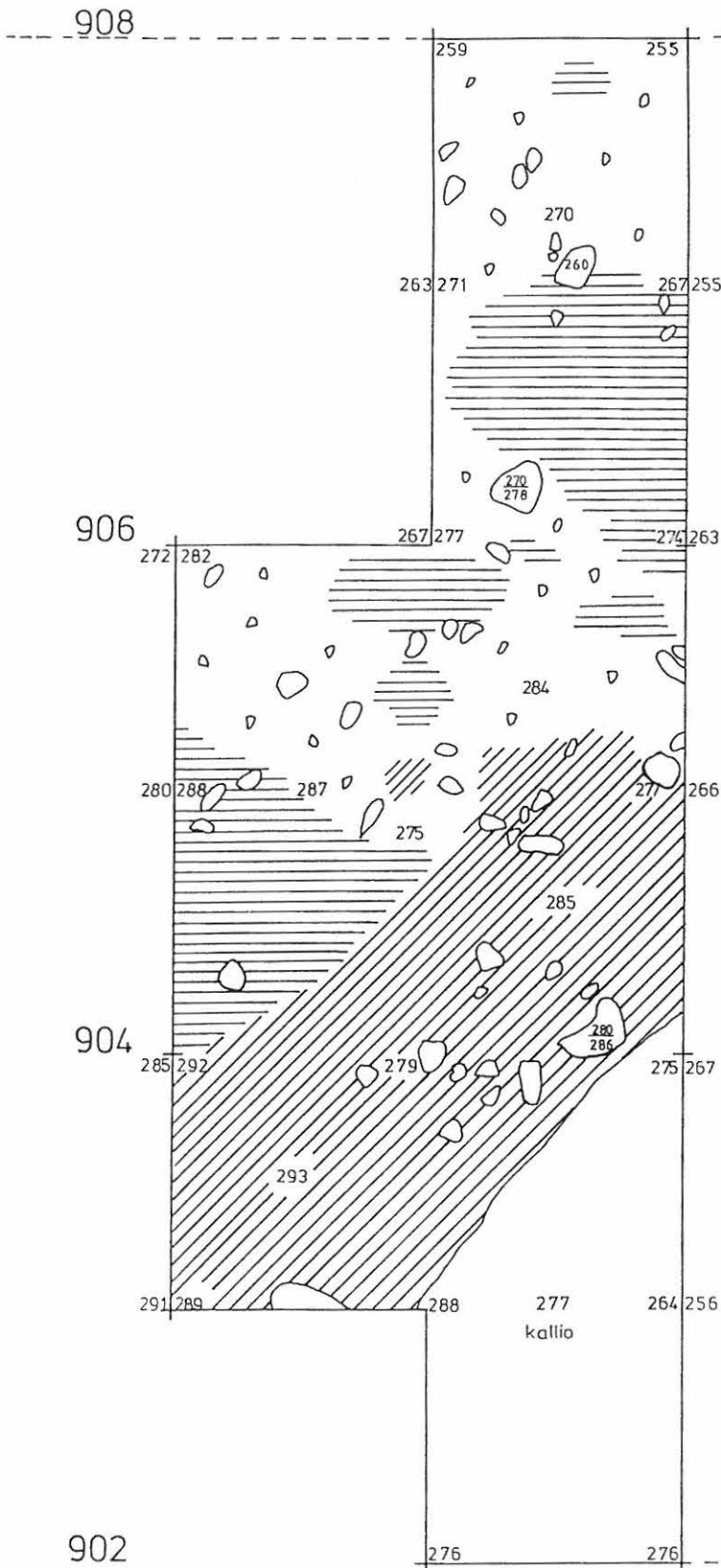
ruskea, värjäytynyt hiekka

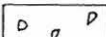
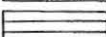

4696

4698

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XXI, pohjataso	
kp 7.05 m mpy	1:20
t.l. 115	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

Alue XI tutkittu 1994

- puhdas, pienikivinen hiekka
- ruskea, värjäytynyt hiekka
- musta maa

902

4691

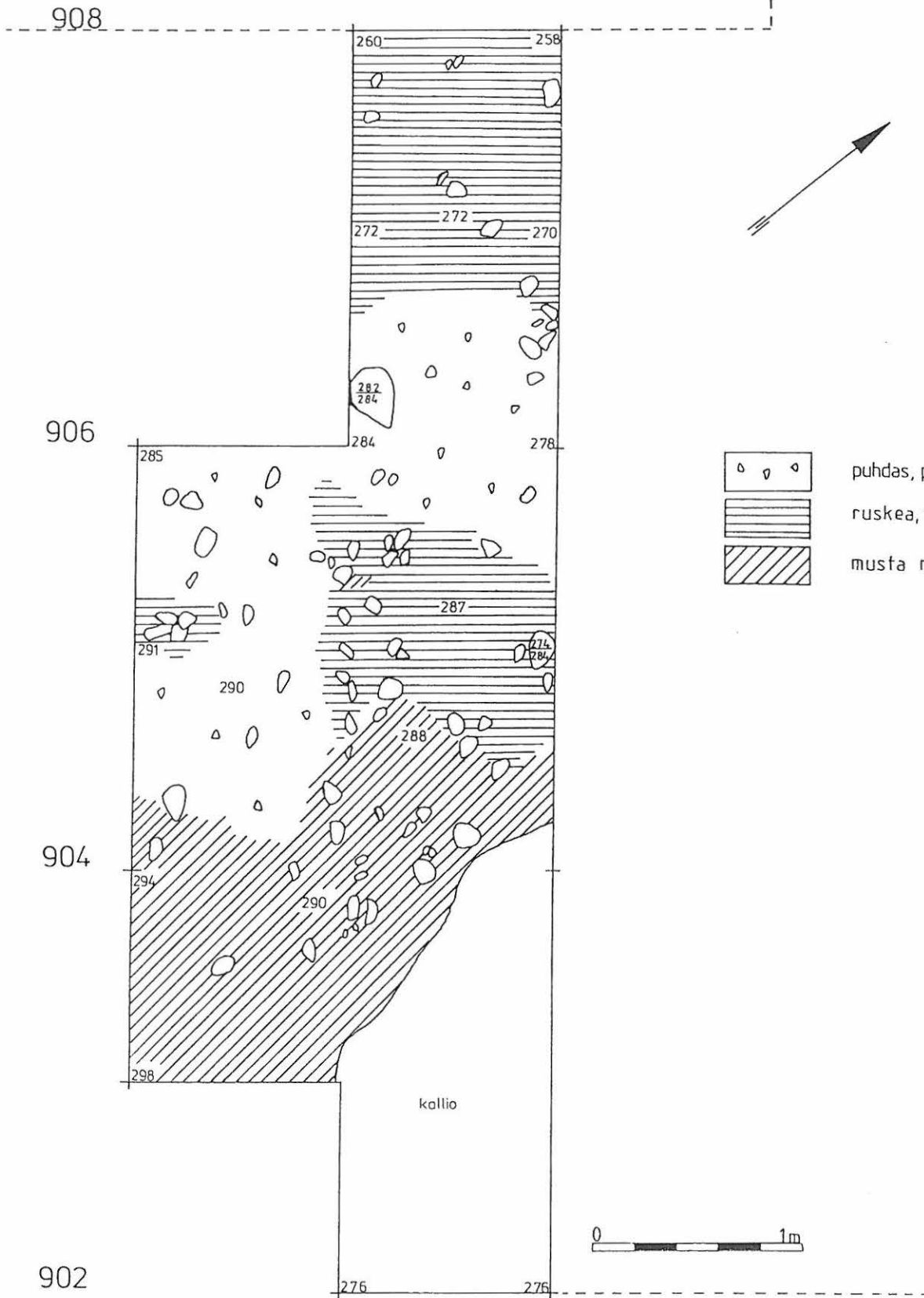
4692

4693

Alue XIX
tutkittu 1995

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren / Sari Mäntylä	
ALUE XXII, faso 1	
kp 9,26 m mpy	1:20
tl 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

Alue XI tutkittu 1994

906

904

902

4691

4692

4693

Alue XIX
tutkittu 1995

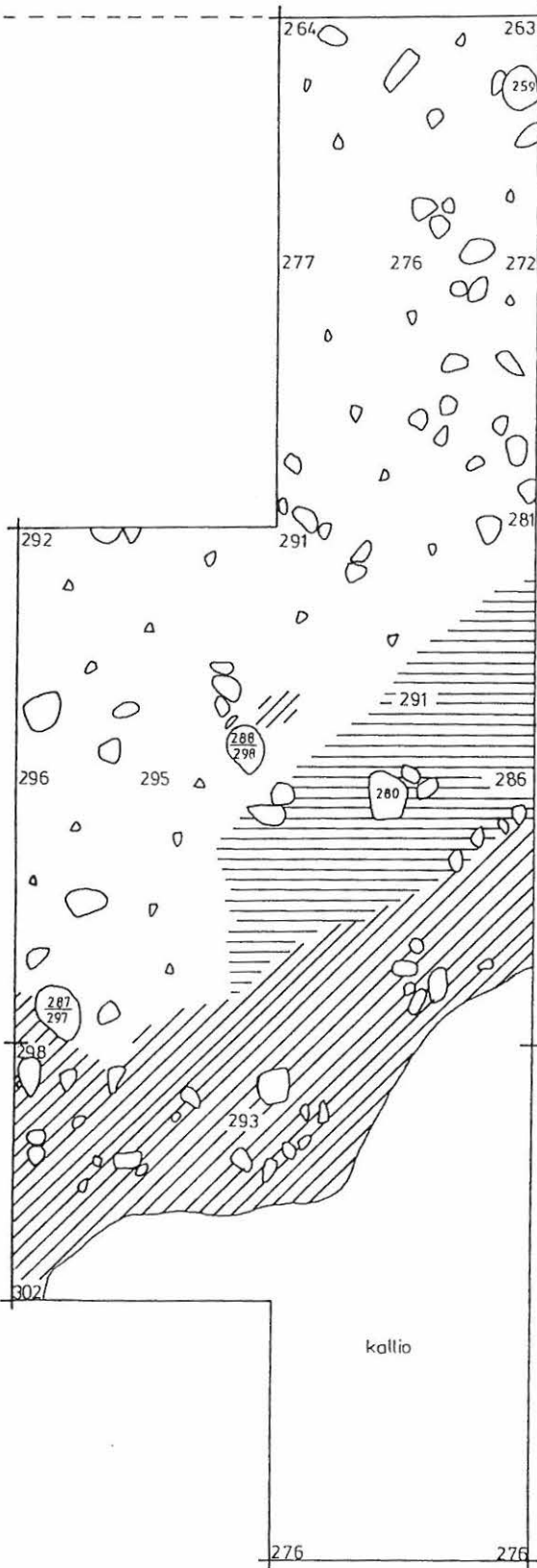
DRAGSFJÄRD (ent HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XXII, taso 2	
kp 9,26 m mpy	1:20
tl 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

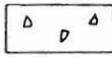
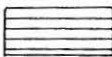

908

906

904

902

- puhdas, pienikivinen hiekka
- ruskea, värjäytynyt hiekka
- musta maa

4691

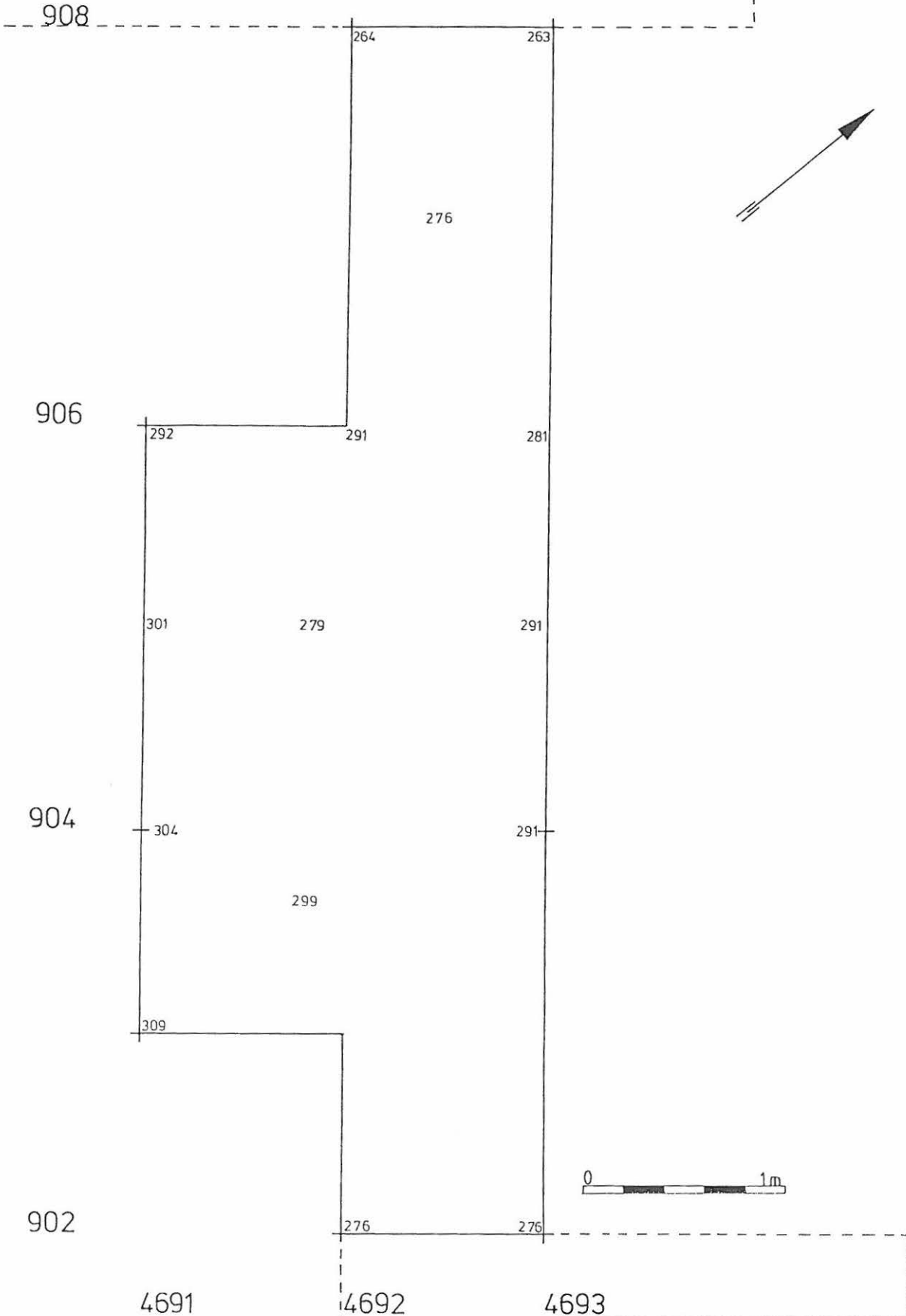
4692

4693

Alue XIX
tutkittu 1995

DRAGSEJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XXII, taso 3	
kp 9,26 m mpy	1:20
tl 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

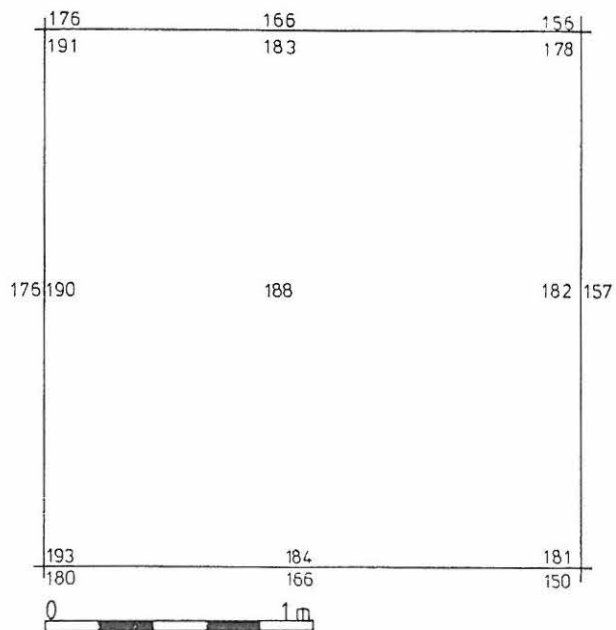
Alue XI tutkittu 1994

Alue XIX
tutkittu 1995

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren / Sari Mäntylä	
ALUE XXII, pohjavaaitus	
kp 9,26m mpy	1:20
tl 024	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

885

883

4697

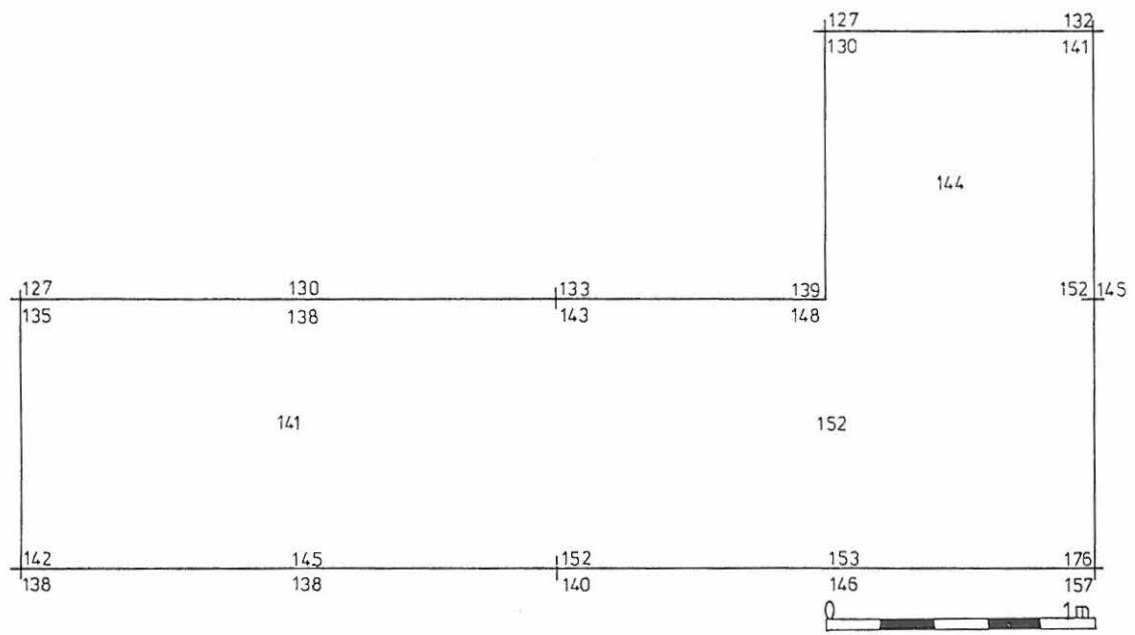
4699

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XXIII, vaaituskartta	
kp 7.05 m mpy	1:20
tl 102	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

837

836

835

4803

4805

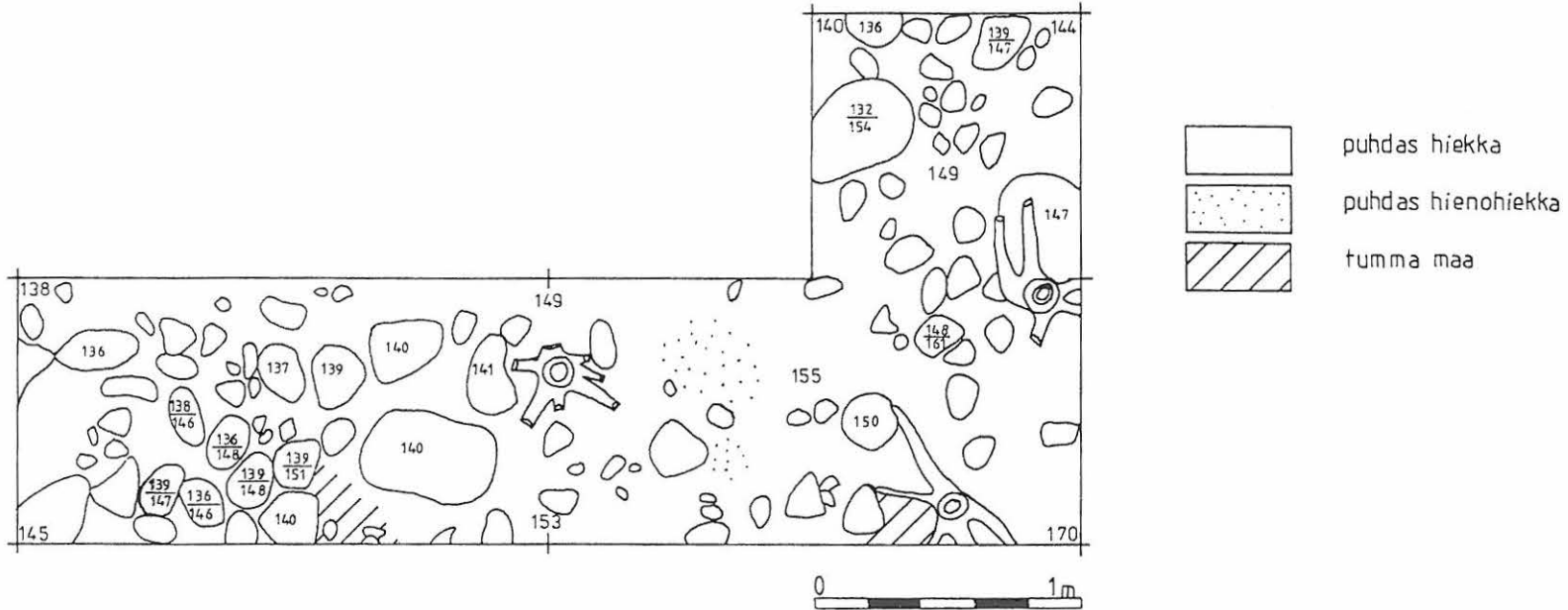
4807

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XXIV, vaaituskartta	
kp 6,62 m mpy	1:20
tl 123	
piirt. Tiina Jäkärä	
pubt. piirt. TJ	

837

836

835

4803

4805

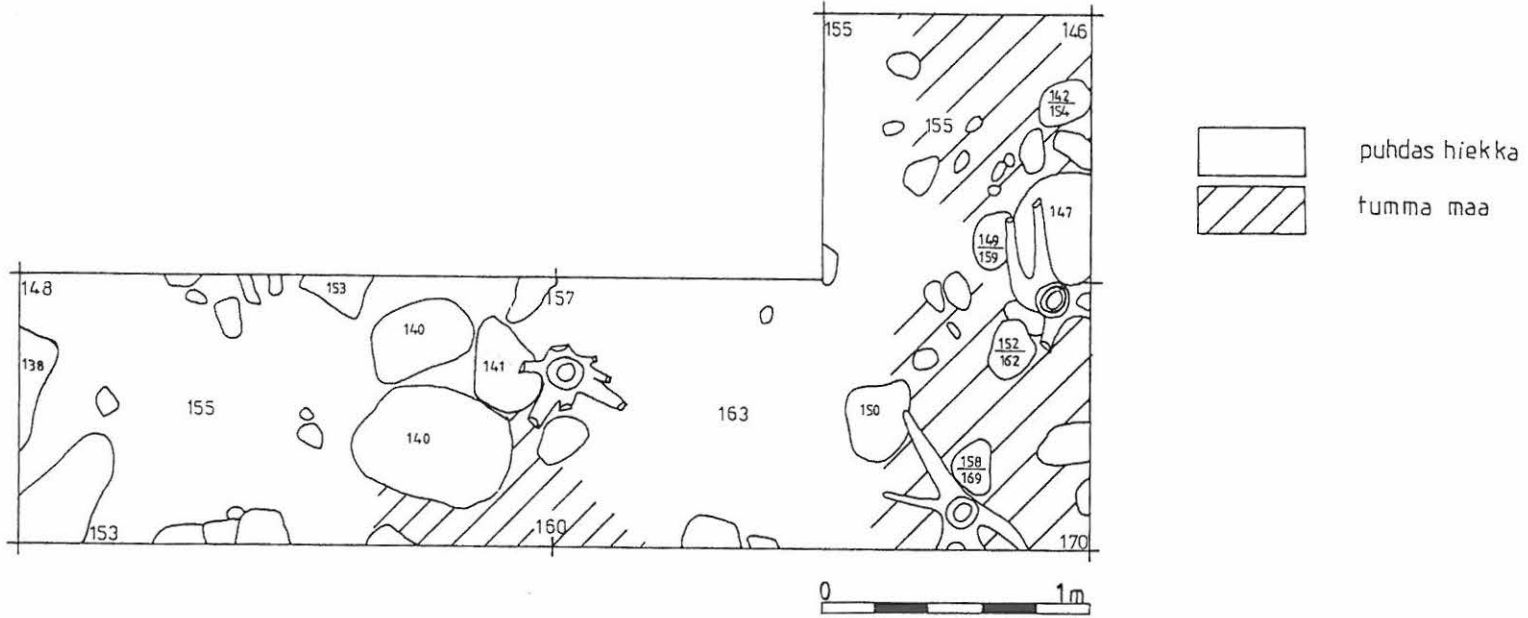
4807

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XXIV, taso 1	
kp 6,62 m mpy	1:20
tl 123	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

837

836

835

4803

4805

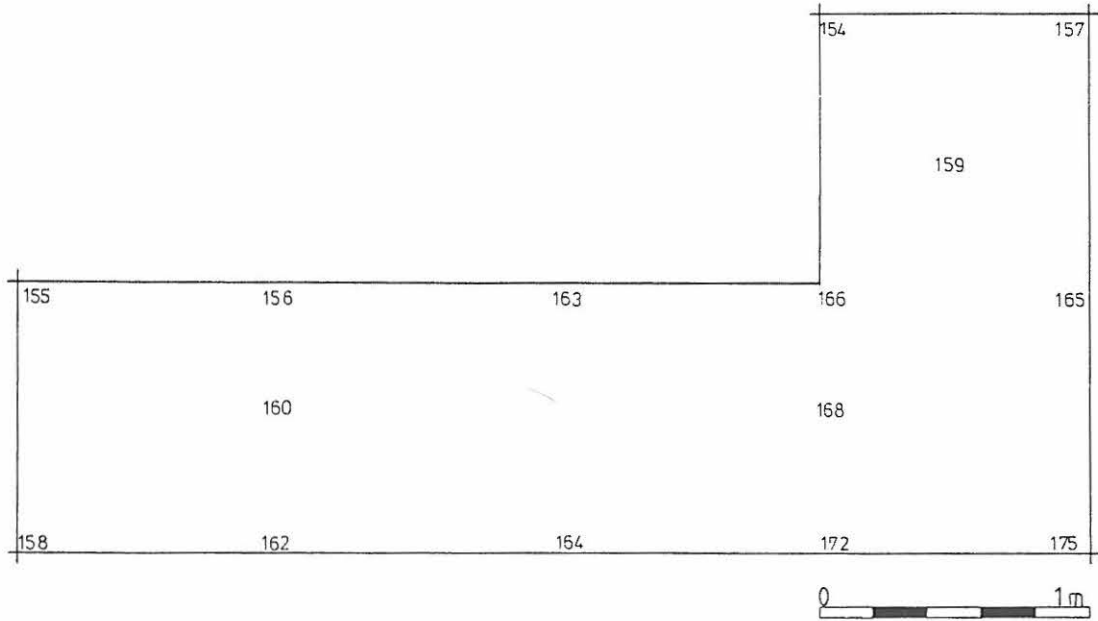
4807

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren / Sari Mäntylä	
ALUE XXIV, taso 3	
kp 6.62 m mpy	1:20
tl 123	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

837

836

835

4803

4805

4807

DRAGSEJÄRD (ent. HIITTINEN) KYRKSUNDET	1996
Torsten Edgren/Sari Mäntylä	
ALUE XXIV, pohjavaaitus	
kp 6,62 m mpy	1:20
tl 123	
piirt. Tiina Jäkärä	
puht. piirt. TJ	

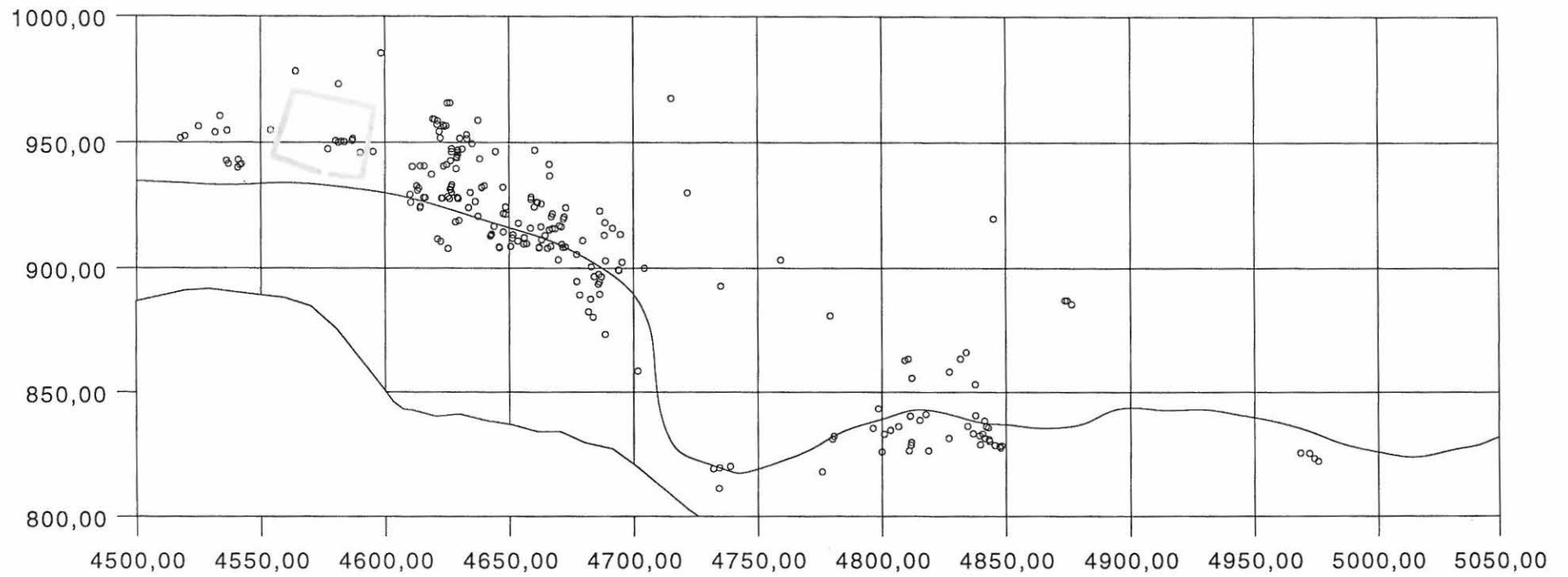
MAANÄYTTEET

- 118 Alue XIX, x 894,35-894,50 y 4693,24-4693,50 z 308-309 kerros 6.
Näyte otettu kallionkolosta.
- 131 Koeruutu 945,47 / 4643,82. Näyte otettu noin 36 cm:n syvyydestä n.
40x30 cm:n alalta tummasta ja nokisesta maasta.
- 132 Alue XIX, kivilajinäytteitä 27 kpl.

Numero on näytteen tilapäinen kenttäkoodi.

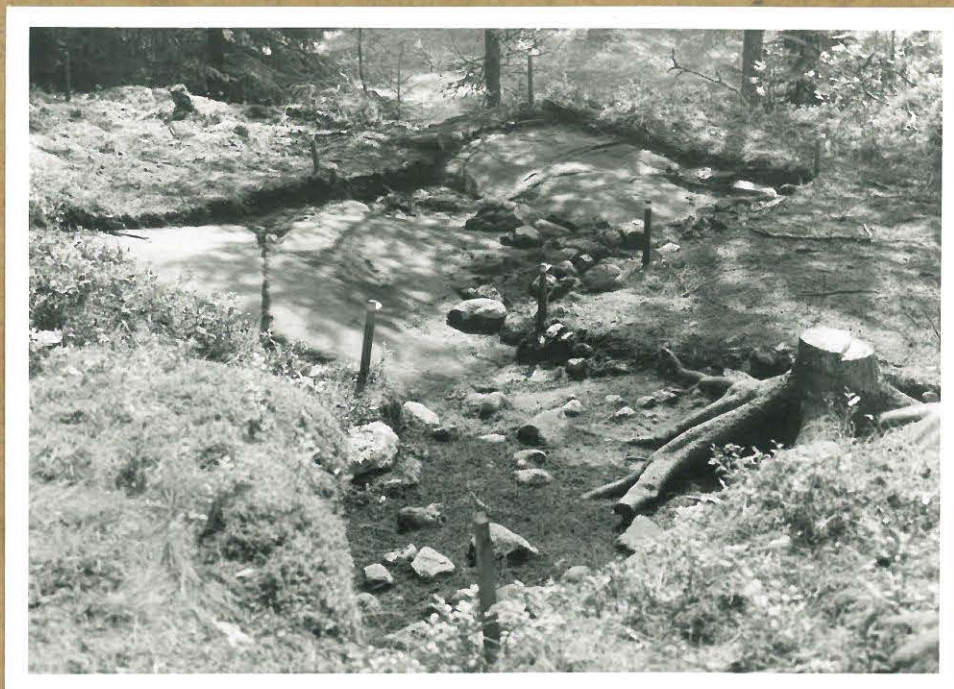
DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Luettelo maanäytteistä.

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Prospektointilöydöt 1992-1996, 1:2500.

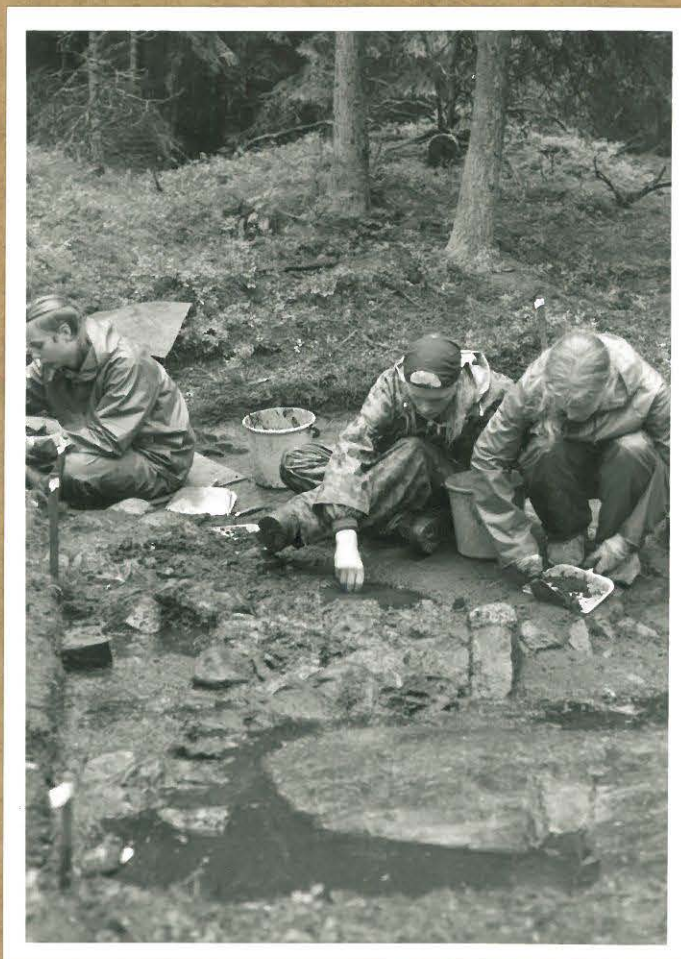
104408 Alue XIX, taso 4. Yleiskuva. Kuvattu pohjoisesta.

104417 Alue XIX, taso 6. Yleiskuva. Mukana kaivaja Johan Högnäs. Kuvattu pohjoisesta.

104419 Työ- ja yleiskuva tutkimusalueesta. Etualalla alue XXII, taustalla XIX. Kuvattu luoteesta.

104405 Työkuva, alue XIX. Kerrosta 3 kaivetaan. Sateinen päivä 5/7-96.

104421 Alue XXII, taso 3. Kuvattu luoteesta.

104424 Alue XXII. Kovaa tummaa maata alueen kaakkoispäässä.
Kuvattu kaakosta.

104475 Alue XVII, rahalöytö KM 29578:38 pohjoisprofiilin vieressä in situ.

104476 Rahat (KM 29578:38) esiin kaivettuina.

104487 Alue XVII. Pohjoisempi likamaaraita lähellä pohjatasoa ja hiekkakivilaakoja, eli hauta 20. Kuvattu idästä.